

Bitne povrede odredaba parničnog postupka

Mamić, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za građansko procesno pravo

Ivona Mamić

BITNE POVREDE ODREDAKA PARNIČNOG POSTUPKA

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marko Bratković

Zagreb, lipanj 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka	2
2.1. Povreda pravila o izuzeću	2
2.2. Povreda pravila o apsolutnoj, stvarnoj i mjesnoj nadležnosti.....	4
2.3. Odluka na temelju nedopuštenih raspolaganja stranaka.....	8
2.4. Nezakonite dispozitivne, kontumacijske presude i presuda bez održavanja glavne rasprave	10
2.5. Povreda načela saslušanja stranke	13
2.6. Nemogućnost služenja vlastitim jezikom i pismom.....	16
2.7. Povreda pravila o stranačkoj, parničnoj sposobnosti i povreda pravila o zastupanju	17
2.8. Povreda pravila o litispendenciji, pravila o pravomoćnosti i pravila o sudskoj nagodbi .	19
2.9. Nezakonito isključenje javnosti s glavne rasprave.....	22
2.10. Nedostatci u presudi	23
2.11. Prekoračenje tužbenog zahtjeva	26
2.12. Nepravodobno podnesena tužba	29
2.13. Neprovođenje postupka mirnog rješenja sporova	31
3. Relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka	33
4. Zaključak.....	36
Literatura	38

Izjava o izvornosti

Ja, Ivona Mamić, potvrđujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u njegovoj izradi nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Ivona Mamić v.r.

1. Uvod

Povrede u parničnom postupku su sve one radnje suda, stranka i ostalih sudionika u postupku koje su protivne procesnom pravu, odnosno odredbama koje uređuju provođenje parničnog postupka. Bitne povrede su one radnje i postupanja koja dovode do nepravilnosti u postupku i nezakonite presude, a narušavaju zaštićena dobra. Samo se u povodu takvih povreda mogu uspješno podnositi pravni lijekovi protiv presuda i rješenja sudova.¹ Zakon o parničnom postupku² u nekoliko stotina članaka propisuje pravila po kojima sudovi postupaju i posljedično odlučuju o pravima građana. Zbog toga je jasno da povrede tako uređenog sustava moraju imati veliko značenje u procesnom pravu. Bitne povrede su predmet odlučivanja u mnogim predmetima hrvatskih sudova. Na pravnom portalu Ius-info³ moguće je dobiti uvid u preko 45.000 dostupnih odluka sudova Republike Hrvatske koje na neki način spominju bitne povrede odredaba parničnog postupka.

Bitne povrede su zakonom podijeljene na apsolutno bitne i relativno bitne. Radi se podjela između povreda ovisno o tome koliko teško njihovo postojanje pogađa procesno pravo. Apsolutna povreda je postojanje teškog propusta u vođenju postupka koji obuhvaća presudu koja je donesena i sve procesne radnje obuhvaćene takvom povredom. Odluka je tada apsolutno ništavna i u pravilu je valja ukinuti. Zakon u čl. 354. st. 2. taksativno navodi kada u postupku uvijek postoje bitne povrede. Relativno bitne povrede je teško definirati u tom smislu jer se one „aktiviraju“ tek kad kakva povreda koja nije na popisu apsolutno bitnih povreda uzrokuje donošenje nezakonite i nepravilne presude. Dakle, potrebno je dokazati uzočno–posljedičnu vezu između onoga što smatramo povredom i između zakonitosti, odnosno pravilnosti presude.

U nastavku rada bit će detaljnije objašnjene apsolutno bitne povrede koje zakon navodi u četrnaest točaka, odnosno kako te povrede tumači doktrina, a kako redovni sudovi Republike Hrvatske. U trećem poglavlju bit će iznesena problematika relativno bitnih povreda i kada se može smatrati da one postoje u postupku. Zaključno će biti izložen stav o postojanju nedosljednosti u tumačenju povreda između različitih instancija sudova, o tome kako povrede utječu na javnost, ljudska prava i slobode, ali i na pravosudni sustav u cjelini. Kakav utjecaj

¹ Triva S., Dika M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, VII. izd., 2004., str. 683-684.

² Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22., dalje u tekstu: ZPP).

³ <https://www.iusinfo.hr/>.

ostavljaju odluke koje su donesene na zadnjoj instanciji sustava redovnih sudova za povrede koje su morale biti otklonjene još u početnom stadiju postupka? Također, pruža li zakonodavstvo dobru podlogu za tumačenje i prepoznavanje povreda u okolnostima stvarnog života? O svemu tomu riječ je u ovom radu.

2. Apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka

2.1. Povreda pravila o izuzeću

Prva od taksativno navedenih apsolutno bitnih povreda parničnog postupka u čl. 354. st. 2. ZPP-a⁴ povreda je pravila o izuzeću sudaca. Sankcioniranje takve povrede ima veliku važnost u ostvarenju pravilnosti i nepristranosti suđenja, a pravo na nezavisan i nepristran sud, važno je ustavno⁵ i konvencijsko pravo.⁶ Od Novele ZPP-a iz 2003. bitna povreda uvijek postoji ako je u donošenju presude sudjelovao sudac koji se po zakonu mora izuzeti, odnosno koji je rješenjem suda bio izuzet ili ako je u donošenju presude sudjelovala osoba koja nema svojstvo suca. Zakon o parničnom postupku iz 1976. predviđao je kao zasebnu povredu i nepropisan sastav suda prilikom donošenja odluke ili sudjelovanje suca koji nije nazočio glavnoj raspravi u odlučivanju.⁷ Kasnije je takva povreda izgubila značenje apsolutno bitne te se može isticati samo kao relativno bitna povreda.⁸

Okolnosti koje dovode do nepristranosti suca mogu biti objektivne i subjektivne, ovisno o tome tiču li se samog predmeta spora ili postoji neka vrsta odnosa suca sa strankama u postupku i s njima povezanim osobama. Razlozi za izuzeće svrstani su u dvije kategorije.⁹

⁴ ZPP, *op.cit.* (bilj. 2.).

⁵ Čl. 29. Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 56/90., 135/97., 8/98. - službeni pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. - službeni pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. - službeni pročišćeni tekst, 76/10., 85/10. - službeni pročišćeni tekst, 5/14.) „Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama“.

⁶ Čl. 6. st. 1. Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine - Međunarodni ugovori br. 18/97., 6/99. - proc. tekst, 8/99 - ispr., 14/02., 1/06. i 13/17., dalje u tekstu Europska konvencija)

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj“.

⁷ ZPP ("Službeni list SFRJ" br. 4/77.).

⁸ Više o tome u 3. poglavlju ovoga rada.

⁹ Šago, Dinka, *Izuzeće sudaca u parničnom postupku*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 3, 2022., str. 632.

Postoje razlozi za isključenje za koje zakon automatski veže potrebu da se sudac isključi (*iudex inhabilis*) te razlozi za izuzeće, odnosno okolnosti koje dovode u sumnju nepristranost suca (*iudex suspectus*).¹⁰ Sudac se mora isključiti¹¹ kada postoji neoboriva predmnjeva o njegovoj nepristranosti te sudjelovanje takve osobe u donošenju presude uvijek predstavlja apsolutno bitnu povredu. Sudac se, s druge strane, može izuzeti kada postoje druge okolnosti koje tek dovode u sumnju njegovu nepristranost.¹² Naime, postojanje „drugih“ okolnosti u osobi suca će biti relativno bitna povreda, sve dok se u povodu suca ne donese rješenje o izuzeću, odnosno tek ako je sudac u povodu kojeg je doneseno takvo rješenje sudjelovao u donošenju odluke, radi se apsolutno bitnoj povredi.¹³ Važno stajalište zauzeo je Vrhovni sud o postojanju povrede zbog nepristranosti suca.¹⁴ Podnositelj je izjavio reviziju, između ostaloga, zato što je prvostupanjsku presudu donio sudac čija je supruga zaposlena kao odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu tužiteljeva punomoćnika. Naime, podnositelj sa zahtjevom za izuzeće tog suca nije uspio u postupcima na nižim sudovima. Vrhovni je sud, međutim, smatrao da ta okolnost predstavlja razlog koji dovodi u sumnju nepristranost suca, a što predstavlja relativni razlog za izuzeće predviđen u čl. 71. st. 1. toč. 7. ZPP-a. Vrhovni je sud ocijenio da je riječ o relativno, a ne o apsolutno bitnoj povredi određaba parničnog postupka jer supruga suca nije tužiteljev punomoćnik, a nisu ispunjene ni ostale taksativno navedene obiteljske ili ekonomske veze iz kojih bi se moglo zaključiti da je ipak riječ o apsolutno bitnoj povredi.

Drugačija je okolnost kada u donošenju odluke sudjeluje osoba koja nema svojstvo suca. Prije svega, važno je znati tko se može smatrati osobom koja nema svojstvo suca, ali i što se podrazumijeva pod „donošenjem odluke“ u kontekstu povrede. Prema Ustavu, sudbenu vlast obavljaju sudovi¹⁵, a sudačka dužnost povjerena je sucima, dok u suđenju sudjeluju suci porotnici i sudski savjetnici.¹⁶ Prema tome, osobe koje nemaju svojstvo suca su one koje nisu

¹⁰ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 226-228.

¹¹ Čl. 71. st. 1. toč. 1.-6. ZPP-a „Sudac ne može obavljati sudačku dužnost:

ako je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu suovlaštenika, suobveznika ili regresnog obveznika ili ako je u istom predmetu saslušan kao svjedok ili vještak, ako stalno ili privremeno radi u pravnoj osobi koja je stranka u postupku, ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji do bilo kog stupnja, a u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja ili mu je bračni drug, izvanbračni drug ili srodnik po tazbini do drugog stupnja, bez obzira na to je li brak prestao ili nije, ako je skrbnik, usvojitelj ili usvojenik stranke, njezina zakonskog zastupnika ili punomoćnika, ako je u istom predmetu sudjelovao u postupku pred nižim sudom ili pred kojim drugim tijelom, ako je u stečajnom postupku u povodu kojega je došlo do spora sudjelovao ili sudjeluje kao stečajni sudac ili član stečajnog vijeća“.

¹² Čl. 71. st. 1. toč. 7. ZPP-a.

¹³ Dika, Mihajlo, *Građansko parnično pravo; Pravni lijekovi*, Narodne novine, X. knjiga, 2010., str. 129.

¹⁴ VSRH, Rev 1643/2011-2 od 26. ožujka 2013.

¹⁵ Čl. 115. Ustava Republike Hrvatske.

¹⁶ Čl. 118. Ustava Republike Hrvatske.

imenovane za suca; sudski savjetnici, stručni suradnici, sudački vježbenici te naravno građani koji prisustvuju suđenju, studenti i sl. Isto tako, sucem se ne može smatrati osoba koja je doduše imenovana na tu dužnost, ali nisu ispunjene sve formalne pretpostavke (npr. polaganje prisege) i osoba koja je zbog razrješenja izgubila navedeno svojstvo. Sucem se ne može smatrati ni osoba koja ima svojstva suca, ali nije imenovana sucem na sudu na kojem se donosi odluka, kao i osoba koja je sudac na predviđenom sudu, ali joj prema rasporedu poslova konkretni predmet nije dodijeljen u nadležnost.

Sudjelovanje u donošenju odluke, obuhvaća vijećanje i glasovanje, a ne i druge radnje koje bi mogle biti obuhvaćene tim pojmom jer je sudskim savjetnicima dozvoljeno sudjelovati u izvođenju, ocjenjivanju dokaza i sl.¹⁷ Zbog sudjelovanja sudskog savjetnika u donošenju presude izjavljena je žalba Visokom trgovačkom sudu.¹⁸ Naime, ZPP u čl. 13. st. 3. predviđa da su sudski savjetnici ovlašteni u prvom stupnju provoditi parnični postupak, ocjenjivati dokaze i utvrđivati činjenice. Na temelju tako provedenog postupka sudski savjetnik će podnijeti sucu pisani prijedlog na temelju kojeg će sudac donijeti odluku. Spomenuto ovlaštenje ograničeno je vrijednosti predmeta spora. U vrijeme nastalog spora zakonska odredba predviđala je granicu od 50.000,00 kuna, odnosno 500.000,00 kuna ako se radi o trgovačkom sporu. Nesporno je utvrđeno da je tužbeni zahtjev za isplatu novčane tražbine u trgovačkom sporu prelazio spomenutih 500.000,00 kuna, međutim sporno je bilo utvrđivanje sudjelovanja sudskog savjetnika u donošenju odluke. Ono što je sud smatrao relevantim je da su na zapisnicima s ročišta bila navedena imena suca, sudske savjetnice i zapisničara s potpisima svih triju osoba, a posebno da je zapisnik s ročišta na kojem se donosila i objavljivala presuda potpisala samo sudska savjetnica i zapisničar. Zaključno, sud je obrazložio da kada na zapisniku sudac svojim potpisom nije potvrdio svoju nazočnost, on ročištu nije nazočio, pa je presudu donijela sudska savjetnica, zbog čega je utvrdio apsolutno bitnu povredu prema čl. 354. st. 2. toč. 1. ZPP-a.

2.2. Povreda pravila o apsolutnoj, stvarnoj i mjesnoj nadležnosti

Povreda odredaba parničnog postupka o nadležnosti postoji kada je odlučeno o zahtjevu koji ne ide u sudsku nadležnost te kada je sud u povodu prigovora stranaka pogrešno odlučio

¹⁷ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 130.-139.

¹⁸ Visoki trgovački sud RH, PŽ-3631/05-5 od 2. srpnja 2008.

o stvarnoj, odnosno mjesnoj nadležnosti.¹⁹ Sud tijekom cijelog postupka, od primitka tužbe pa sve do pravomoćnosti, po službenoj dužnosti pazi ide li rješavanje spora u sudsku nadležnost. Ako sud utvrdi da nije nadležan postupati po predmetu, već da postoji nadležnost nekog drugog domaćeg tijela, oglasit će se nenadležnim, ukinut će provedene radnje i odbaciti tužbu. Isto će postupiti i kada utvrdi nadležnost stranog tijela, osim ako nadležnost ovisi i o pristanku tuženika, a tuženik da pristanak.^{20 21}

Zbog povrede odredaba parničnog postupka o sudskoj nadležnosti, podnositeljica je izjavila reviziju. Radilo se o postupku pokrenutom tužbom dvije tužiteljice australskog državljanstva protiv podnositeljice slovenskog državljanstva radi isplate novčanih sredstava zaostalih u ostavinskoj imovini iza pokojnog supruga podnositeljice. Nadležnost suda Republike Hrvatske uspostavljena je jer su sporna novčana sredstva položena na računu otvorenom u Republici Hrvatskoj, čijoj nadležnosti podnositeljica nije prigovarala u odgovoru na tužbu. Prema tada važećem čl. 50. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, kad nadležnost suda Republike Hrvatske ovisi o pristanku tuženika, smatra se da je tuženik dao pristanak podnošenjem odgovora na tužbu kojim nije osporio nadležnost. Slijedom toga, Vrhovni sud je zaključio kako je došlo do ustaljivanja nadležnosti u trenutku podnošenja odgovora podnositeljice na tužbu, a ne radi se o slučaju kada bi bila ugovorena ili kada bi postojala isključiva nadležnost suda izvan Republike Hrvatske. Posljedično, nije došlo do apsolutno bitne povrede te je revizija neosnovana.²²

Drugačiju je odluku Vrhovni sud donio u predmetu iz 2013. Tužitelj je tražio od suda da utvrdi ništavost prvostupanjske i drugostupanjske odluke udruge donosene u stegovnom postupku koji je proveden protiv tužitelja. Tužbu je podnio županijskom sudu, koji se potom oglasio stvarno nenadležnim i predmet ustupio upravnom sudu, zbog čega je tužitelj izjavio žalbu, navodeći da je time učinjena apsolutno bitna povreda prema čl. 354. st. 2. toč. 2. Vrhovni sud utvrdio je da ne postoji nadležnost upravnog suda jer da odluke udruge nemaju svojstvo upravnog akta, a ne postoji ni nadležnost općinskog ni županijskog suda. Zaključno, žalba podnositelja je osnovana te je županijski sud učinio bitnu povredu, bez obzira što nije meritorno odlučivao, kada je pogrešno zaključio da spor spada u sudsku nadležnost.²³

¹⁹ Čl. 354. st. 2. toč. 2. i 3. ZPP-a

²⁰ Čl. 16. st. 1., 2. i 3. ZPP-a

²¹ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 291.

²² VSRH, Rev 2234/2016-2 od 6. veljače 2019.

²³ VSRH, Gž 38/2012-2 od 16. siječnja 2013.

Stvarna nadležnost razgraničava djelatnost između domaćih sudova različite vrste i između domaćih sudova različitog ranga.²⁴ Sud pazi na stvarnu nadležnost po službenoj dužnosti, ali samo do trenutka upuštanja tuženika u raspravljanje.²⁵ Isto tako, tuženik može izjaviti prigovor stvarne nadležnosti do tog trenutka. Nakon toga, sud više ne može u povodu nenadležnosti ustupiti predmet drugom sudu, osim u zakonom predviđenim slučajevima.

Neće biti riječ o povredi ako je o tužbenom zahtjevu umjesto stvarno nadležnog općinskog suda odlučio županijski sud.²⁶ Povredu odredaba parničnog postupka o stvarnoj nadležnosti utvrdio je Vrhovni sud odlukom o osnovanosti revizije. Podnositelj je izjavio prigovor nadležnosti općinskog suda tijekom prvostupanjskog postupka, a kasnije i županijskog suda u povodu žalbe, smatrajući da predmet pripada u nadležnost trgovačkog suda, no sudovi su te prigovore odbili. U sporu se radilo o tražbini iz trgovačkog ugovora koju je kao vjerovnik potraživala Republika Hrvatska jer se radilo o prodaji mlijeka čijom se proizvodnjom bavio privredni pogon, odnosno jedinica Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske. Sporno je bilo utvrđivanje nadležnosti trgovačkog suda, jer su niži sudovi smatrali da tužitelj nije osoba koja obavlja trgovačku djelatnost, što je jedna od pretpostavaka za njegovu nadležnost prema tada važećem Zakonu o sudovima. Zaključno, sud je utvrdio da tužitelj u ovom sporu nastupa za poslovnu jedinicu koja se bavi trgovačkom djelatnošću iz koje proizlazi tužiteljeva tražbina. Tužitelj je dakle, putem privrednog pogona obavljao trgovačku djelatnost u okviru koje je sklopljen trgovački ugovor, zbog čega spor pripada u nadležnost trgovačkog suda. Time je sud utvrdio postojanje apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka.²⁷

Mjesna nadležnost je nadležnost nekoga stvarno nadležnog suda da odlučuje u određenom predmetu. Na mjesnu nadležnost sud ne pazi po službenoj dužnosti već samo u povodu prigovora stranke, osim ako se radi o isključivoj mjesnoj nadležnosti na koju sud pazi jednako kao i na stvarnu nadležnost.²⁸

²⁴ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 262.

²⁵ Čl. 288.a st. 5. ZPP-a

„Kad je u ovom Zakonu predviđeno da stranka može staviti određeni prigovor ili prijedlog ili poduzeti kakvu drugu parničnu radnju dok se tuženik ne upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, takav prigovor, odnosno prijedlog stranka može staviti, odnosno poduzeti drugu parničnu radnju sve dok tuženik nije podnio odgovor na tužbu, a ako tužba nije dostavljena tuženiku radi podnošenja pisanog odgovora na tužbu, sve dok tuženik na pripremnom ročištu ne iznese svoj odgovor na tužbu, osim ako ovim Zakonom nije drukčije predviđeno“.

²⁶ VSRH, Gž 1/98 od 17. veljače 1998. u Grbin, Ivo, *Zakon o parničnom postupku: sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, prilogima i abecednim kazalom*. Organizator, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2001., str. 284.

²⁷ VSRH, Rev 37/2005-2 od 13. listopada 2005.

²⁸ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 277.

Podnositelj žalbe je isticao kako je u prvostupanjskom postupku došlo do povrede odredaba parničnog postupka o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti. Postupak je pokrenut tužbom podnesenom, prema prebivalištu tužitelja, Trgovačkom sudu u Rijeci radi isplate novčanog iznosa s osnove dobiti trgovačkog društva, čiji su osnivači tužitelj i tuženici i čije se sjedište nalazi u Bjelovaru. Trgovački sud u Rijeci po službenoj se dužnosti oglosio mjesno nenadležnim te je predmet ustupio Trgovačkom sudu u Bjelovaru, na čijem se području nalazi sjedište društva, smatrajući da je on isključivo mjesno nadležan. Čl. 40. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima²⁹, a u skladu s čl. 20. st. 2. ZPP-a propisano je da se sud može oglositi mjesno nenadležnim ako postoji isključiva mjesna nadležnost nekog drugog suda. Visoki trgovački sud je u povodu žalbe utvrdio kako se ne radi o slučaju kada bi postojala isključiva mjesna nadležnost jer je prvostupanjski sud pogrešno primijenio odredbu čl. 20. st. 2. ZPP-a, što je utjecalo na pravilnost odluke, zbog čega je počinio relativno bitnu povredu, no ne i povredu prema čl. 354. st. 2. toč. 3. na koju upućuje žalitelj.³⁰

S druge strane, apsolutno bitnu povredu utvrdio je 2008. Naime, tuženik je izjavio žalbu jer je Trgovački sud u Zagrebu u povodu prigovora tužitelja pogrešno odlučio da je mjesno nenadležan. Prije pokretanja prvostupanjskog parničnog postupka, Trgovački sud u Slavonskom Brodu pravomoćnim rješenjem stavio je izvan snage rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave koje je donio javni bilježnik. Rješenjem je odredio da će se postupak nastaviti kao u povodu prigovora protiv platnog naloga, zbog čega je predmet ustupio Trgovačkom sudu u Zagrebu. Tužitelj je prigovorio takvu ustupanju pozivajući se na postojeći sporazum stranaka o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti Trgovačkog suda u Slavonskom Brodu. Stranke su sporazum zaključile u obliku prorogacijske klauzule ugovora o građenju, koji je tužitelj tom prilikom dostavio. Zbog navedenog, Trgovački sud u Zagrebu oglosio se mjesno nenadležnim i time počinio apsolutno bitnu povredu. Okolnost da tužitelj nije priložio navedeni sporazum prilikom podnošenja prijedloga za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave, već je to

²⁹ Čl. 40. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima ("Narodne novine" br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 152/11. - službeni pročišćeni tekst, 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23., dalje: ZTD).

„Rješavanje sporova između članova trgovačkoga društva međusobno te između članova društva i društva, koji se tiču položaja članova u društvu, upravljanja društvom i vođenja poslova društva, prava i obveza članova društva koje proizlaze iz njihovog položaja u društvu, nadležan je trgovački sud na čijem se području nalazi sjedište društva.“

³⁰ Visoki trgovački sud RH, Pž 6981/07-5 od 15. siječnja 2009.

učinio kasnije u postupku, protivno je odredbi čl. 70. st. 5. ZPP-a³¹. Zaključno, žalba tuženika utvrđena je kao osnovana.³²

Od izvornog oblika zakona iz 1976. pa sve do danas, povreda pravila o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti, značajnije je izmijenjena svega jednom i to Novelom ZPP-a iz 2003.³³ Ranije je povreda postojala ako je sud odlučio o tužbenom zahtjevu za koji je stvarno nadležan viši sud iste, odnosno druge vrste te ako je u povodu prigovora stranaka, u odluci koja je unesena u presudu, nepravilno odlučio da je mjesno nadležan, a stranka se zbog toga žalila.³⁴

2.3. Odluka na temelju nedopuštenih raspolaganja stranaka

ZPP je omogućio strankama da slobodno raspolažu zahtjevima koje su stavile u tijeku postupka, zbog čega se one mogu slobodno odreći svog zahtjeva, priznati zahtjev protivnika i nagoditi se.³⁵ Takve radnje stranaka se u doktrini nazivaju materijalnim dispozicijama. Navedene dispozicije, u određenim okolnostima, mogu dovesti do pravomoćnog obustavljanja parničnog postupka. Isto tako, one neposredno ili posredno utječu na sadržaj pravne zaštite te često mogu biti poduzete protivno pravnom poretku, pa ih je potrebno kontrolirati.³⁶ Zbog te društvene opasnosti stranačkih dispozicija, zakon predviđa obvezu suda da ne uvaži raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti s prisilnim propisima i pravilima javnog morala.³⁷ Osim materijalnih dispozicija i neke procesne dispozicije stranaka su podložne kontroli suda. To su one koje mogu utjecati na sadržaj pravne zaštite, primjerice priznanje činjenica i prešućivanje.³⁸

Povreda odredaba parničnog postupka zbog toga što je sud temeljio svoju odluku na nedopuštenom raspolaganju stranaka postoji još od prvih inačica ZPP-a. Zanimljiv je slučaj³⁹, u kojem je odlučeno o žalbi tužitelja, zastupanom po posebnom skrbniku, podnesenoj protiv

³¹ „Ispravu o sporazumu tužitelj mora priložiti uz tužbu“.

³² Visoki trgovački sud RH, Pž 7506/07-4 od 21. svibnja 2008.

³³ ZPP ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03.).

³⁴ ZPP ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01.).

³⁵ Čl. 3. st. 1. ZPP-a.

³⁶ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 135.

³⁷ Čl. 3. st. 2. ZPP-a.

³⁸ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 136.

³⁹ Županijski sud u Rijeci, Gž 2859/2017-2 od 19. rujna 2018.

rješenja prvostupanjskog suda kojim je odlučeno da je tužba u toj pravnoj stvari povučena. Postupak je pokrenut radi utvrđenja ništavosti odnosno opoziva ugovora o darovanju nekretnine sklopljenog sa tuženom, a kojim bi tužitelj izgubio $\frac{1}{2}$ vlasništva predmetne nekretnine. Tužitelj je osoba koja nije sposobna brinuti se o svojim pravima i obvezama, zbog čega mu je centar za socijalnu skrb imenovao posebnog zastupnika, a sudu uputio prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti. U tijeku postupka punomoćnik tužitelja podneskom je povukao tužbu, bez odobrenja posebnog skrbnika. Odlučujući o žalbi, sud je zaključio da se radi o osobi koja nije poslovno sposobna, zbog čega izjava punomoćnika o povlačenju tužbe nije mogla biti uzeta u obzir. S obzirom na to da se radi o raspolaganju imovinom koje prelazi okvire redovnog poslovanja, prisutnost posebnog skrbnika pa i odobrenje centra za socijalnu skrb, nužna je za valjanost sporne izjave. Slijedom navedenog, sud je počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka prema čl. 354. st. 2. toč. 4. ZPP-a kada je protivno odredbama ZPP-a utemeljio svoju odluku na nedopuštenom raspolaganju stranke.

Ta će povreda postojati i kada je sud, primjerice, temeljio svoju odluku na nedopuštenom priznanju činjenica te kada je propustio po službenoj dužnosti utvrđivati određene činjenice, odnosno izvoditi određene dokaze.⁴⁰ Povreda nije utvrđena u odluci Vrhovnog suda o reviziji koja je podnesena, između ostalog, zbog toga što je drugostupanjski sud svoju odluku temeljio na nedopuštenom raspolaganju stranaka. U predmetu je bilo sporno određivanje raspolaganja stranaka koje bi bilo nedopušteno i posljedično dovelo do povrede odredaba parničnog postupka. Podnositelj je isticao kako povreda postoji zbog nezakonitih radnji protivnika poduzetih izvan parnice i nastavno provedenog financijskog vještačenja, pogrešno smatrajući da bi to bilo obuhvaćeno odredbom čl. 3. Sud je reviziju odbio kao neosnovanu, ističući da sudovi ne kontroliraju sve radnje koje stranke poduzimaju pri zasnivanju obveznog pravnog odnosa ili izvršavanju obveza. Samo dispozitivne procesnopravne radnje stranaka, navedene zakonom, a koje su poduzete radi ostvarenja svrhe koja je u suprotnosti sa prisilnim propisima i pravilima javnog morala, znače nedopušteno raspolaganje u povodu kojeg može doći do predmetne povrede.⁴¹

⁴⁰ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 142.

⁴¹ VSRH, Revt 203/2014-2 od 18. studenog 2015.

2.4. Nezakonite dispozitivne, kontumacijske presude i presuda bez održavanja glavne rasprave

U prethodnom odlomku spomenute su dispozicije stranaka koje dovode do pravomoćnog okončanja postupka. Uvažavajući načelo dispozitivnosti, zakon predviđa mogućnost donošenja dispozitivnih presuda, upravo na temelju takvih stranačkih dispozicija. Sud će donijeti presudu na temelju priznanja u slučaju kada tuženik prizna tužbeni zahtjev do zaključenja glavne rasprave.⁴² Često se takva radnja tuženika smatra izjavom kojom on priznaje osnovanost tužbenog zahtjeva, ali postoje i stavovi da se radi o izjavi kojom tuženik jednostavno daje suglasnost na donošenje presude. U oba slučaja izjava tuženika smatra se kao izjava volje, a stav tuženika o takvoj izjavi bi bio značajan tek kod pozivanja na postojanje mana volje. Osim toga, priznanje se može opozvati sve do donošenja presude.⁴³ Isto tako, uz izričitu izjavu tuženika moraju biti ispunjene i određene pretpostavke da bi sud mogao donijeti takvu odluku.⁴⁴ Priznanje, kao što je prethodno navedeno, može biti dano protivno pravnom poretku, zbog čega sud neće donijeti odluku na temelju takve izjave čak i u slučaju ispunjenja ostalih uvjeta.⁴⁵ U situacijama kada bi sud donio presudu na temelju priznanja protivno zakonu, a temeljio bi je na nedopuštenim raspolaganjima stranaka, došlo bi do koincidencije dvije apsolutne povrede. Navedeno je posebno zanimljivo, s obzirom na to da drugostupanjski sud na predmetnu povredu ne pazi po službenoj dužnosti dok na povredu u slučaju nedopuštenih raspolaganja pazi.⁴⁶

Takvu povredu utvrdio je i Vrhovni sud. Protiv drugostupanjske odluke kojom se potvrđuje prvostupanjska presuda donesena na temelju priznanja, izjavljena je revizija. Postupak koji je prethodio revizijskom pokrenut je zbog isplate spornog novčanog iznosa proizašlog iz ugovora o kupoprodaji te je tijekom postupka podnositelj priznao tužbeni zahtjev u cijelosti, a priznanje nije opozvao do donošenja presude, zbog čega je sud donio presudu na

⁴² Čl. 331. st. 1. ZPP-a.

⁴³ Dika, Mihajlo, *Presuda na temelju priznanja*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No. 5-6, 2012., str. 1885-1911.

⁴⁴ Prema Dika, Mihajlo, *op. cit.* (bilj. 43.).

„U tužbi, protutužbi ili u obliku nekog drugog meritornog prijedloga morau postupku pred sudom biti istaknut zahtjev koji može biti predmet priznanja, moraju biti ispunjene opće i posebne pozitivne procesne pretpostavke za donošenje presude, odnosno ne smiju postojati takve negativne procesne pretpostavke, tuženik mora valjano priznati tužbeni zahtjev, tuženik ne smije opozvati dano priznanje do donošenja presude, mora biti riječ o sporu u kojemu dopuštenost priznanja tužbenog zahtjeva nije izrijekom isključena i ne smije biti riječ o priznanju zahtjeva kojim stranke ne mogu raspolagati“.

⁴⁵ Čl. 331. st. 2. ZPP-a.

⁴⁶ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 142 - 143.

temelju priznanja. Na revizijske navode, prema kojima se priznanje nije odnosilo i na isplatu zateznih kamata koje su tekle od podnošenja tužbe, Vrhovni sud se očitovao kako je spornim priznanjem obuhvaćen tužbeni zahtjev u cijelosti te da ono unatoč tome nije opozvano, zbog čega donošenjem presude na temelju priznanja, sud nije učinio povredu odredaba parničnog postupka.⁴⁷

Odricanje od tužbenog zahtjeva je jednostrana parnična radnja tužitelja. Tužitelj se može odreći cijelog ili samo dijela tužbenog zahtjeva.⁴⁸ Ako se tužitelj odrekne tužbenog zahtjeva do zaključenja glavne rasprave, sud će donijeti presudu kojom odbija tužbeni zahtjev, odnosno presudu na temelju odricanja, pri čemu će također paziti na nedopuštena raspolaganja stranaka.⁴⁹ Iako su priznanje i odricanje vrlo slične dispozicije, apsolutno bitna povreda zbog donošenja nezakonite presude na temelju odricanja, uvedena je tek 1990.⁵⁰

Osim izričitih parničnih radnji stranaka, u parničnom postupku veliki značaj ima i pasivno držanje stranaka. Tako, primjerice kada tuženik ne podnese odgovor na tužbu u određenom roku, a tužba i poziv na davanje odgovora su mu uredno dostavljeni, presumirat će se tuženikovo ogлуšenje i prihvaćanje negativnih posljedica vlastite pasivnosti.⁵¹ Na temelju takve presumpcije sud može donijeti presudu zbog ogлуhe. Zbog rigoroznosti sankcije takvog postupanja, zakonom su propisane pretpostavke koje se moraju ispuniti prije donošenja navedene presude. U situacijama kada sud donese protivno zakonu presudu zbog ogлуhe, postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka, a ona je uvedena na popis bitnih povreda tek 2003. novelom ZPP-a.⁵² Predviđanje ove povrede kao apsolutno bitne, važno je uzevši u obzir da sud pri donošenju presude zbog ogлуhe u pravilu ne ispituje ni ne ocjenjuje činjenično stanje.⁵³ Upravo je zbog spomenute povrede podnesena žalba 2007. Iz pobijane presude proizlazi kako je tuženik zaprimio tužbu i poziv za davanje odgovora, ali odgovor nije dostavio u ostavljenom roku, a sud je utvrdio da su ispunjene i ostale pretpostavke za donošenje presude

⁴⁷ VSRH, Rev 2368/2015-2 od 18. prosinca 2018.

⁴⁸ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 600-601.

⁴⁹ Čl. 331.a st. 1. i 3. ZPP-a.

⁵⁰ ZPP ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90.).

⁵¹ Čl. 331.b st. 1. propisuje i još dodatne uvjete za donošenje presude zbog ogлуhe, a to je da osnovanost tužbenog zahtjeva proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi, da činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev nisu u protivnosti s dokazima koje je sam tužitelj podnio ili s činjenicama koje su općepoznate te da ne postoje općepoznate okolnosti iz kojih proizlazi da su tuženika spriječili opravdani razlozi da podnese odgovor na tužbu.

⁵² ZPP, *op. cit.* (bilj. 2.).

⁵³ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 607.

zbog ogluhe prema čl. 331.b st. 1. ZPP-a.⁵⁴ Sud je učinio povredu kada je zaključio kako je tuženiku uredno dostavljena tužba s pripadajućim rješenjem. Pismeno je dostavljeno na adresu prebivališta tuženika, a radi se o tuženiku fizičkoj osobi koja se bavi registriranom djelatnošću, zbog čega se dostava trebala obaviti na adresu sjedišta tuženikova obrta naznačenoj u tužbi. Zaključno, sud je nepravilno utvrdio da su ispunjene sve pretpostavke za donošenje presude zbog ogluhe, s obzirom na to da dostava nije obavljena uredno, zbog čega je žalba tuženika osnovana.⁵⁵

Gotovo identično će postupiti sud kada tuženiku nije dostavljena posebno tužba na odgovor, već mu je dostavljena zajedno s pozivom na pripremno ročište, a on na ročište ne dođe ili dođe, ali se ne želi upustiti u raspravljanje odnosno udalji se s ročišta. U takvim se situacijama pasivnost stranke ponovno tumači kao prihvatanje navoda iz tužbe, zbog čega sud može donijeti presudu kojom se prihvaća tužbeni zahtjev, odnosno presudu zbog izostanka. Prije donošenja presude moraju biti ispunjeni zakonom propisani uvjeti.⁵⁶ Tako je sud pogriješio kada je donio presudu zbog izostanka te je počinio apsolutno bitnu povredu prema čl. 354. st. 2. toč. 5., zbog čega je tuženik izjavio žalbu. Parnični postupak nastavljen je kao postupak u povodu prigovora protiv platnog naloga, nakon ulaganja prigovora tuženika protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave. U nastavljenom postupku tuženik nije pristupio ročištima za glavnu raspravu, iako je bio uredno pozvan, a prema stajalištu prvostupanjskog suda bile su ispunjene i ostale pretpostavke za donošenje osporene presude prema čl. 332. st. 1. ZPP-a.⁵⁷ Ispitujući povredu, sud je zaključio kako je ulaganjem prigovora protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave tuženik već u ovršnom postupku

⁵⁴ „Ako tuženik ne podnese odgovor na tužbu u određenom roku, donijet će se presuda kojom se prihvaća tužbeni zahtjev (presuda zbog ogluhe), ako bude udovoljeno ovim uvjetima: ako su tuženiku tužba i poziv za davanje odgovora na tužbu uredno dostavljeni, ako osnovanost tužbenog zahtjeva proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi, ako činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev nisu u protivnosti s dokazima koje je sam tužitelj podnio ili s činjenicama koje su općepoznate, ako ne postoje općepoznate okolnosti iz kojih proizlazi da su tuženika spriječili opravdani razlozi da podnese odgovor na tužbu“.

⁵⁵ Visoki trgovački sud, Pž 11/08-4 od 12. ožujka 2008.

⁵⁶ Čl. 332. st. 1. propisuje uvjete za donošenje presude zbog izostanka; da je tuženik bio uredno pozvan, da nije podneskom osporio tužbeni zahtjev, da osnovanost tužbenog zahtjeva proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi, da činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev nisu u protivnosti s dokazima koje je sam tužitelj podnio ili s činjenicama koje su općepoznate te da ne postoje općepoznate okolnosti iz kojih proizlazi da su tuženika spriječili opravdani razlozi da dođe na ročište.

⁵⁷ „... sud će na prijedlog tužitelja ili po službenoj dužnosti donijeti presudu kojom se prihvaća tužbeni zahtjev (presuda zbog izostanka) ako je udovoljeno ovim uvjetima: ako je tuženik bio uredno pozvan, ako tuženik nije podneskom osporio tužbeni zahtjev, ako osnovanost tužbenog zahtjeva proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi, ako činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev nisu u protivnosti s dokazima koje je sam tužitelj podnio ili s činjenicama koje su općepoznate, ako ne postoje općepoznate okolnosti iz kojih proizlazi da su tuženika spriječili opravdani razlozi da dođe na ročište“.

osporio tužbeni zahtjev, zbog čega je prvostupanjski sud neosnovano zaključio da tuženik nije osporio tužbeni zahtjev i posljedično pogrešno donio presudu na temelju izostanka.⁵⁸

Tuženik u odgovoru na tužbu može priznati odlučne činjenice, neovisno o tome osporava li izričito ili ne tužbeni zahtjev.⁵⁹ Tada će sud, ovisno o tome smatra li da je činjenično stanje nesporno utvrđeno uz postojanje još nekih drugih pretpostavaka,⁶⁰ donijeti presudu bez održavanja rasprave. Od izmjene zakona 2003., u situacijama kada bi sud protivno zakonskim odredbama donio spomenutu presudu, postojala bi apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka.⁶¹ Do tada je povreda postojala u situacijama kada bi sud donio presudu bez održavanja glavne rasprave, a bio ju je dužan održati.

2.5. Povreda načela saslušanja stranke

Načelo saslušanja stranaka jedno je od važnijih načela u vođenju parničnog postupka. Stranka bi u postupku morala moći poduzeti sve radnje kao i protivna stranka. Osnove načela postavljene su ustavnim pravima i konvencijskim odredbama, a sadržane su u pravu na pošteno i pravično suđenje. Poštivanje navedenog prava može skratiti raspravljanje i spriječiti odugovlačenje postupka.⁶² Ipak, pravo na saslušanje stranke otvara nekoliko dilema, kao što su opseg tog prava, sadržaj i radnje kojima se pravo derogira. Prema ZPP-u, svaka stranka ima mogućnost izjasniti se o navodima protivne strane, a sud može, u određenoj mjeri, omogućiti strankama da se izjasne i o pravnim pitanjima spora. Samo u zakonom određenim slučajevima sud može odlučiti o zahtjevu o kojem se protivna stranka nije izjasnila.⁶³ Pravo na saslušanje stranke postoji i na navode drugih sudionika u postupku koji bi mogli utjecati na odluku, kao što su primjerice vještaci.⁶⁴ Također, stranka ima pravo biti saslušana o navodima iz tužbenog zahtjeva, a ima i pravo na usmenu, neposrednu i javnu raspravu kao i na obrazloženje sudske odluke.⁶⁵ Mnogi instituti parničnog postupka osiguravaju pravilnu primjenu načela saslušanja, kao što su primjerice odredbe o poučavanju neuke stranke, odredbe o dostavi i određivanju

⁵⁸ Visoki trgovački sud RH, Pž 783/05-3 od 25. ožujka 2008.

⁵⁹ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 616.

⁶⁰ Čl. 332.a st. 1. ZPP-a.

⁶¹ ZPP, *op. cit.* (bilj. 33.).

⁶² Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 150.

⁶³ Čl. 5. st. 1. 2. i 3. ZPP-a.

⁶⁴ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 150.

⁶⁵ Ibid, str. 151.

ročišta u dovoljnom vremenskom razmaku prije rasprave, mogućnost stranke da pored punomoćnika sudjeluje u parnici i poduzima određene radnje i sl. U nekim situacijama kada to zahtijevaju primjerice, razlozi ekonomičnosti, pravednosti ili potreba osiguranja dokaza, moguće je ograničiti primjenu načela. Ipak, svako ograničenje mora biti utemeljeno na zakonu, provedeno u skladu s načelom razmjernosti te ne smije biti definitivno.

U parničnom postupku pokrenutom pred trgovačkim sudom radi naplate novčane tražbine sud je utvrdio povredu navedenog načela. Tužbeni zahtjev tužitelja je bio odbijen pa je on izjavio žalbu navodeći kako mu je u postupku povrijeđeno pravo na raspravljanje pred sudom. Istaknuo je da je sud pogriješio kada mu nije dodijelio dodatni rok za očitovanje na podnesak tuženika. Sporni podnesak tužitelj je zaprimio na ročištu na kojem je i tražio dodatni rok, a nakon što mu je prijedlog odbijen, sud je zaključio raspravu i odredio ročište za objavu presude. Tužitelj se zbog toga nije mogao temeljito očitovati na podnesak tuženika, a riječ je o podnesku od dvije stranice s još tri stranice priloga. Žalbeni sud je ispitujući presudu zaključio da je tužitelju onemogućeno raspravljanje pred sudom, zbog čega je došlo do povrede odredaba parničnog postupka na koju se u žalbi upućuje.⁶⁶

Isto tako, valja imati na umu da pravo na saslušanje nije dužnost te se stranka njime ne mora koristiti. Pri pozivanju na povredu načela u sudskom postupku, stranka bi trebala dokazati postupanje suda koje je bilo protivno zakona te uzročnu vezu odnosno da joj je takvim postupanjem oduzeta mogućnost raspravljanja.⁶⁷ Tako je postupio revident pozivajući se na povredu prava na raspravljanje pred sudom, nakon što mu je zbog te iste povrede odbijena žalba. Tijekom postupka pred općinskim sudom podnesena je protutužba, zbog čega je sud odlučio razdvojiti spise u predmetima po tužbi i po protutužbi. U postupku po tužbi sud je zakazao ročište, a na kojem je potom donio rješenje o spajanju spisa. Punomoćnik podnositelja tražio je odgodu ročišta radi pripreme zastupanja po protutužbi, no prijedlog mu je odbijen. Unatoč tome, rasprava je provedena i zaključena u odnosu na tužbeni i protutužbeni zahtjev. Vrhovni sud je odlučujući o reviziji utvrdio povredu odredaba parničnog postupka o pravu na raspravljanje. Okolnost da podnositelju nije dana mogućnost da se očituje na protutužbu i zahtjeve protivne stranke predstavlja povredu. Prisutnost punomoćnika podnositelja na ročištu ne znači i mogućnost valjana očitovanja na navode iz protutužbe. Punomoćnik je na ročište

⁶⁶ Visoki trgovački sud u RH, Pž 4538/04-3 od 18. travnja 2006.

⁶⁷ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 148.

pristupio po pozivu za postupak po tužbi, zbog čega se nije mogao pripremiti za raspravljanje o protutužbenom zahtjevu. Zbog svega navedenog, revizija je osnovana.⁶⁸

Unatoč raznim zakonskim institutima i restriktivnoj mogućnosti ograničenja prava na saslušanje, u praksi sudova često dolazi do nezakonitog postupanja kojim se stranci onemogućuje raspravljanje pred sudom. Zbog toga je Vrhovni sud prihvatio reviziju podnositelja kao osnovanu, kada je utvrdio povredu prava na raspravljanje pred sudom obrazloživši da načelo saslušanja stranaka, obuhvaća i pravo stranaka da sudjeluju u postupku izvođenja dokaza i da raspravljaju o rezultatima njihova izvođenja. U predmetu koji je prethodio postupku po reviziji određeno je vještačenje, u povodu kojeg su stranke ovlaštene prigovarati nalazu i mišljenju vještaka, tražiti dodatna pojašnjenja i postavljati pitanja vještaku. Sudski vještak je nakon izrade nalaza i mišljenja, pozvan na ročište radi usmenog očitovanja na prigovore stranaka. Na održanom ročištu vještak je uz usmeno obrazloženje predao u spis pisanu dopunu sačinjenog nalaza. Punomoćnik podnositelja tražio je dodatni rok za očitovanje, a prijedlog je sud odbio. Vrhovni sud zaključio je kako je time prvostupanjski sud počinio apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka prema čl. 354. st. 2. toč. 6., koju je i drugostupanjski sud u povodu žalbe propustio sankcionirati.⁶⁹

Zbog mogućnosti široke interpretacije načela saslušanja nerijetko se stranke, podnoseći pravne lijekove, pozivaju na njegovu povredu. U postupku u povodu revizije zaključeno je da podnositelju nije bilo onemogućeno raspravljanje nezakonitim postupanjem suda. Naime, podnositelj je u žalbi, a potom i u reviziji isticao povredu njegova prava na raspravljanje pred sudom jer da sud nije ocijenio sve dokaze koje je podnositelj dostavio u spis. Vrhovni sud je utvrdio da je prvostupanjski sud na temelju ovlaštenja iz čl. 220. st. 2. ZPP⁷⁰ odlučio koje će od predloženih dokaza izvesti radi utvrđenja činjenica koje su odlučne za donošenje zakonite i pravilne odluke. Zbog toga sud nije učinio povredu odredaba parničnog postupka kada je za neke dokaze utvrdio da nisu od značaja. Vrhovni sud je zato reviziju odbio.⁷¹

⁶⁸ VSRH, Rev x 742/2009-2 od 8. srpnja 2014.

⁶⁹ VSRH, Rev 1545/2014-2 od 24. veljače 2015.

⁷⁰ „Sud odlučuje o tome koje će od predloženih dokaza izvesti radi utvrđivanja odlučnih činjenica“.

⁷¹ VSRH, Revr 1452/2010-2 od 3. studenog 2010.

2.6. Nemogućnost služenja vlastitim jezikom i pismom

Pravo na pravično suđenje, pravo na kontradiktornu raspravu te pravo na saslušanje stranaka mogu biti ostvareni samo u okvirima uređenosti pravila o korištenju jezika i pisma u postupku. Komunikacija suda i stranaka vrši se pretežito usmeno, ali i pismenim putem. Dakle, u okvirima pravilnog suđenja, potrebno je osigurati stranci koja ne razumije hrvatski jezik, mogućnost praćenja postupka na vlastitom jeziku. Pravo će biti ostvareno ako stranka ima mogućnost aktivno i pasivno koristiti se tim pravom. To obuhvaća, korištenje vlastitim jezikom prilikom sudjelovanja na raspravama, poduzimanja usmenih radnji i davanja usmenih izjava, upoznavanja i razumijevanja sadržaja izjava suda, protivnih stranaka i drugih osoba u postupku, odnosno mogućnost prevođenja takvih izjava i isprava koje se koriste u postupku. Isto tako, stranka ima pravo na pouku o navedenom pravu, pravo da joj sud po službenoj dužnosti osigura tumača te pravo da, u određenim slučajevima, sud snosi troškove tumača.⁷²

Povreda odredaba parničnog postupka postoji uvijek kada je sud odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i pismom i da prati tijek postupka na svom jeziku, a stranka se zbog toga žali. Navedena povreda je predviđena još od izvornih oblika zakona. Kada bi sud odbio zahtjev nekog drugog sudionika u postupku da se služi vlastitim jezikom i u ostalim situacijama povrede pravila o jeziku, to bi imalo značenje relativno bitne povrede.⁷³ Tako je sud utvrdio da ne postoji povreda u parničnom postupku, pokrenutom tužbom tužitelja slovenskog državljanstva protiv tuženika hrvatskog državljanstva radi isplate novčane tražbine. Iz spisa i zapisnika s ročišta proizlazilo je da je postupak vođen na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu, dok je neke isprave u spis tužitelj dostavio na slovenskom jeziku, bez ovjerena prijevoda. Tužitelj i tuženik su do tada bili u dugogodišnjem poslovnom odnosu, a njihova međusobna poslovna korespondencija vodila se na hrvatskom i na slovenskom jeziku. Tuženik je, nakon provedenog postupka po žalbi, podnio reviziju u kojoj je isticao povredu prava na služenje vlastitim jezikom i pismom u postupku, pozivajući se na sporne isprave. Takav prigovor tuženik nije isticao ranije u postupku niti se na njega pozivao u žalbi. Odlučujući o reviziji, Vrhovni sud utvrdio je kako do povrede nije došlo. Okolnost da neke

⁷² Dika, Mihajlo, *Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2, 2008., str. 208.

⁷³ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 153.

isprave u postupku nisu podnesene uz ovjeren prijevod ne predstavlja razlog koji bi doveo do apsolutno ili relativno bitne povrede na koje je u reviziji upućivao podnositelj.⁷⁴

2.7. Povreda pravila o stranačkoj, parničnoj sposobnosti i povreda pravila o zastupanju

Sposobnost biti strankom u postupku ima svaka fizička i pravna osoba, a posebnim propisima određeno je tko još može biti strankom.⁷⁵ Takva sposobnost stranaka je potpuna, neograničena, a postoji nezavisno od određene parnice. Fizičke osobe stranačku sposobnost stječu rođenjem, a pravne osobe upisom u sudski registar.⁷⁶ Sud može, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima koji nemaju stranačku sposobnost. Ako u postupku kao tužitelj ili tuženik sudjeluje osoba koja ne može biti stranka u postupku ili ako pravnu osobu ne zastupa ovlaštena osoba, sud je dužan odbaciti tužbu ili ako se taj nedostatak može otkloniti, pozvati tužitelja da učini potrebne prepravke u tužbi.⁷⁷ Na takvu okolnost sud pazi po službenoj dužnosti tijekom cijelog postupka do pravomoćnosti presude. U suprotnom bi postojala bitna povreda u provođenju parničnog postupka.⁷⁸ Iz tog razloga je podnositelj izjavio reviziju nakon 23 godine postupka, zato što je tužitelj subjekt koji ne postoji, odnosno umrla osoba. Tužitelj je 1986. tužbu podnio po punomoćniku, a tijekom cijelog postupka nije nazočio ročištima. Iz spisa proizlazi da sud nije mogao doći do podataka o aktualnom prebivalištu ili boravištu tužitelja jer da se nije nalazio na prijavljenoj adresi. Također, tužitelj se nije odazvao određenom vještačenju, a ni njegov punomoćnik nije mogao s njime stupiti u kontakt niti je znao gdje se tužitelj nalazi. Nižestupanjski sudovi su, bez obzira na navedeno, donijeli presudu 2005. godine i presudu po žalbi 2008. godine. Stranačku sposobnost tužitelja nisu smatrali spornom jer je tužitelj bio upisan u knjigu državljana RH, a u matici umrlih nije bila evidentirana njegova smrt. Vrhovni sud je utvrdio postojanje povrede odredaba parničnog postupka te je predmet vratio sudu prvog stupnja. Zaključio je da je zadatak stranaka da omoguće sudu potpunu identifikaciju sebe i svog protivnika te da zato sud treba

⁷⁴ VSRH, Revt 383/2014-3 od 15. studenog 2017.

⁷⁵ Čl. 77. st. 1. i 2. ZPP-a.

⁷⁶ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 304-305.

⁷⁷ Čl. 354. st. 2. toč. 8. ZPP-a.

⁷⁸ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 307.

utvrditi stranačku sposobnost tužitelja pozivanjem tužitelja i njegova punomoćnika da o tome dostave dokaz.⁷⁹

Parnična sposobnost je sposobnost stranke da sama ili putem zastupnika poduzima radnje u postupku s procesnopравnim učinkom. Za razliku od stranačke, parnična sposobnost je povezana s pravnom sposobnosti.⁸⁰ Zbog toga parničnu sposobnost imaju samo poslovno sposobne osobe.⁸¹ Fizičke osobe parničnu sposobnost stječu s navršениh 18 godina. Osim punoljetnih osoba, parnično sposobne su i maloljetne osobe koje su s navršениh šesnaest godina sklopile brak ili koje su postale roditelji. U situacijama kada u postupku kao stranka sudjeluje maloljetna osoba (a ne radi se o prethodno navedenim slučajevima) ili punoljetna osoba kojoj je oduzeta poslovna sposobnost, takvu stranku će zastupati zakonski zastupnik. On tada, na temelju zakona ili akta nadležnog državnog tijela, poduzima sve radnje u ime i za račun stranke i tako nadomješta nedostatak njene „procesnopравno relevantne volje“. ⁸² Ako sud utvrdi da je stranka parnično nesposobna ili da nema zakonskog zastupnika, poduzet će potrebne mjere radi imenovanja skrbnika ili privremenog zastupnika. Ne postoji mogućnost suda da odbaci tužbu, prije nego što pokuša otkloniti nedostatak.⁸³ Ipak, ako sud propusti otkloniti takav nedostatak postojat će povreda odredaba parničnog postupka. Isto vrijedi i u situacijama kada zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nema potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, a vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku nije naknadno odobreno.⁸⁴

Unatoč obvezi suda da po službenoj dužnosti, tijekom cijelog postupka, pazi na postojanje parnične sposobnosti stranaka i na pravilnost zastupanja, sud je pogriješio kada je donio presudu na temelju iskaza tuženika, čija je parnična sposobnost tijekom postupka postala sporna. Prilikom izvođenja dokaza saslušanjem tuženika, sud je zapazio kako je sa strankom teško komunicirati te da se pomalo „gubi“. Na senilnost tuženika upozoravao je i njegov punomoćnik, a u tu svrhu dostavio je u spis medicinsku dokumentaciju. Unatoč tome, sud je

⁷⁹ VSRH, Rev x 143/2008-2 od 10. veljače 2009.

⁸⁰ Šimunović, Ivan, *Utjecaj dobi na poslovnu i parničnu sposobnost*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 5, 2011., str. 1628.

⁸¹ Čl. 18. st. 1. i 2. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.).

„Poslovno sposobna osoba može vlastitim očitovanjima volje stvarati pravne učinke“.

„Poslovnu sposobnost fizička osoba stječe punoljetnošću, a pravna danom nastanka, ako zakonom nije drukčije određeno“.

⁸² Šimunović, *op. cit.* (bilj. 80.), str. 1629.

⁸³ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 312.

⁸⁴ Čl. 354. st. 2. toč. 8. ZPP-a.

zaključio raspravu i donio odluku, zbog čega je punomoćnik izjavio žalbu. Pred drugostupanjskim sudom, punomoćnik je istaknuo kako je u odnosu na tuženika pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti jer nije sposoban brinuti se o svojim pravima i interesima. Žalba je utvrđena kao neosnovana, a u međuvremenu je dovršen postupak lišenja poslovne sposobnosti. U povodu izjavljene revizije, a s obzirom na navedene okolnosti, Vrhovni sud je ukinuo osporavane presude zbog povrede odredaba parničnog postupka, koja postoji jer tuženik u postupku nije imao parničnu sposobnost.⁸⁵

2.8. Povreda pravila o litispendenciji, pravila o pravomoćnosti i pravila o sudskoj nagodbi

Ako sud odluči o zahtjevu o kojem teče parnica, o kojem je već pravomoćno odlučeno ili o zahtjevu o kojem je sklopljena sudska nagodba, čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Izmjenom ZPP-a 2003. uvedena je kao povreda i kada sud odluči o zahtjevu o kojem je sklopljena nagodba koja po posebnim propisima ima svojstvo sudske nagodbe.⁸⁶ Sve tri okolnosti predstavljaju negativnu procesnu pretpostavku, odnosno zapreku za vođenje parničnog postupka, a zbog čijeg postojanja sud mora odbaciti tužbu tijekom pripremnog ročišta.⁸⁷

U hrvatskom pravu pravomoćnost je svojstvo koje stječe izreka sudske odluke, zbog koje se, između ostalog, o stvari o kojoj je odlučeno ne može ponovno u redovnom postupku meritorno raspravljati i odlučivati. Obuhvaća odluku o tužbenom i protutužbenom zahtjevu te odluku o postojanju tražbine koja je istaknuta u prigovoru radi prebijanja.⁸⁸ Istovjetnost između određenih pokrenutih ili pravomoćno završenih sporova, postoji ako su ispunjena dva elementa, subjektivni i objektivni. Tako će dva spora biti istovjetna ako u oba sudjeluju iste stranke, bez obzira što su možda promijenile stranački položaj te ako su oba spora pokrenuta sadržajno istim tužbenim zahtjevom.⁸⁹ Također, sud će odbaciti tužbu ako utvrdi postojanje ranije pravomoćne presude, dok će u situacijama dvostruke litispendencije odbaciti tužbu u

⁸⁵ VSRH, Rev 3449/1994-2 od 5. siječnja 1995.

⁸⁶ ZPP, *op. cit.* (bilj. 33.).

⁸⁷ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 540.

⁸⁸ Čl. 333. st. 1. i 3. ZPP-a.

⁸⁹ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 646.

odnosu na parnicu koja je kasnije počela teći.⁹⁰ Tako je Vrhovni sud utvrdio reviziju kao osnovanu te zaključio kako je došlo do povrede odredaba parničnog postupka, zbog toga što je odlučeno o zahtjevu o kojem je već pravomoćno presuđeno. Tužitelj je u ovršnom postupku, pokrenutom radi isplate po presudi, dva puta platio istu tražbinu tuženika na ime parničnih troškova. Zbog toga je općinski sud u postupku protuovrhe pravomoćnim rješenjem naložio tuženiku vraćanje spornog iznosa stečenog bez osnove. Naknadno je tužitelj pokrenuo i parnični postupak radi povrata istog novčanog iznosa. Po provedenom parničnom postupku tuženiku je naloženo isplatiti tužitelju sporni novčani iznos, a zbog čega je tuženik izjavio reviziju. Iako je tuženik u reviziji isticao da se radi o povredi odredaba o litispendenciji, zapravo je sadržajno bila riječ o prigovoru presuđene stvari jer je ranijom pravomoćnom odlukom u postupku protuovrhe, naložena isplata istog novčanog iznosa, iz iste pravne osnove, između istih stranka, kao i pobijanom presudom.⁹¹

U predmetu iz 2009. nižestupanjski su sudovi pogrešno rješenjem odbacili tužbu smatrajući kako je tužbeni zahtjev obuhvaćen ranijom pravomoćnom odlukom upravnog suda u istoj stvari. Tužba je podnesena radi vraćanja tužitelja na staro radno mjesto, priznavanja prava iz radnog odnosa za vrijeme udaljenja s posla i isplate plaće od dana udaljenja do povratka na rad. Protiv drugostupanjskog rješenja tužitelj je izjavio reviziju smatrajući kako su sudovi pogrešno primijenili načelo *ne bis in idem*, predviđeno čl. 333. st. 2. ZPP-a⁹², a koju je Vrhovni sud utvrdio kao djelomično osnovanu. U povodu revizije Vrhovni sud je zaključio da postoji objektivni identitet u dijelu tužbenog zahtjeva u kojem se traži vraćanje na rad i priznanje radnopravnog statusa. Također ispunjena je i pretpostavka subjektivnog identiteta jer je u parnici tužena Republika Hrvatska, a u upravnom sporu je na pasivnoj strani sudjelovalo Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske kao tijelo tužene pravne osobe. Međutim, sudovi su pogriješili kada su tužbu odbacili u dijelu zahtjeva kojim se traži isplata plaće s obzirom na to da to nije bio predmet odlučivanja u upravnom sporu. Vrhovni sud je zbog toga djelomično ukinuo rješenja sudova nižeg stupnja i predmet vratio prvostupanjskom sudu na odlučivanje.⁹³

⁹⁰ Ibid., str. 419.

⁹¹ VSRH, Rev 1674/2011-2 od 3. lipnja 2015.

⁹² „Prvostupanjski sud tijekom cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi je li stvar pravomoćno presuđena; i ako utvrdi da je parnica među istim strankama pokrenuta o zahtjevu o kojemu je već pravomoćno odlučeno, odbacit će tužbu“.

⁹³ VSRH, Revr 236/2005-2 od 7. siječnja 2009.

Prepoznavanje povrede zbog postojanja ranije pravomoćne presude nije uvijek jednostavno. Tako je bilo u parničnom postupku koji je pokrenut prigovorom protiv rješenja o ovrsi javnog bilježnika donesenog na temelju platnog naloga. Prvostupanjskom presudom tužbeni zahtjev je odbijen, a potom je u žalbenom postupku preinačena prvostupanjska presuda te je tuženiku naloženo isplatiti tražbinu po platnom nalogu. Tuženik je izjavio reviziju pozivajući se na povredu odredaba parničnog postupka predviđenu čl. 354. st. 2. toč. 9. ZPP-a. U reviziji je isticao da je sud pogriješio kada je donio osporavanu presudu s obzirom na ranije sklopljenu predstečajnu nagodbu kojom je u cijelosti priznata tužiteljeva tražbina. Vrhovni sud je utvrdio kako je pobijanom presudom odlučeno o zahtjevu o kojem je već odlučeno sklopljenom i odobrenom predstečajnom nagodbom u odnosu na iste stranke i na isti iznos tražbine. Međutim, iz spisa proizlazi da su stranke predstečajnu nagodbu sklopile prije podnošenja žalbe tuženika, a o takvoj okolnosti nisu obavijestile sud. Zbog navedenog, revident nije mogao valjano isticati činjenicu sklapanja predstečajne nagodbe jer mu je ta novota bila poznata prije pokretanja žalbenog postupka. Zaključno, Vrhovni sud je utvrdio da nije došlo do povrede odredaba parničnog postupka.⁹⁴

Pojam litispendencije važan je i u okvirima prava EU-a. Briselska konvencija, Uredba Bruxelles I. i izmijenjena Uredba Bruxelles I., uređivale su pojam litispendencije. Vrbljanac⁹⁵ ističe da je prema Uredbi Bruxelles I., odnosno Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000., svrha litispendencije izbjegavanje vođenja paralelnih parnica u različitim državama članicama i donošenja proturječnih odluka. I ona poznaje subjektivni i objektivni element pri utvrđivanju paralelnih postupaka, a Sud Europske unije spominje tri kumulativna elementa koja moraju postojati da bi se radilo o litispendenciji; iste stranke, isti predmet spora i ista osnova zahtjeva.

Sudska nagodba je ugovor kojim stranke uređuju svoje disponibilne građanskopravne odnose, a zaključuju ga u pisanoj formi pred nadležnim sudom. Sudska nagodba dovodi do okončanja postupka ili do sprječavanja nastanka spora.⁹⁶ S obzirom da na taj način, sudska nagodba ima učinke pravomoćne presude, sve što je rečeno u okviru povrede odredaba o pravomoćnosti, na određeni način vrijedi i ovdje.

⁹⁴ VSRH, Revt 425/2015-2 od 4. listopada 2016.

⁹⁵ Vrbljanac, Danijela, *Litispendencija u europskome međunarodnom privatnom pravu i njezin odnos s odredbom o prorogaciji nadležnosti*, Pravo i porezi, svibanj 2014., str. 81-82.

⁹⁶ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 570.

2.9. Nezakonito isključenje javnosti s glavne rasprave

Načelo javnosti ima veliku važnost u provođenju parničnog postupka, a predviđa da se svakome osigura nesmetana mogućnost prisustvovanja raspravljanju pred sudom. Zakon propisuje da sud odlučuje, u pravilu, na temelju usmene, neposredne i javne rasprave.⁹⁷ Dosljedno provođenje načela javnosti, u određenim okolnostima, predstavlja i pretpostavku za primjenu načela saslušanja stranaka. Odredbe o javnosti pripremnog ročišta i glavne rasprave, javnosti ročišta u postupku osiguranja dokaza i javnosti dijela ročišta na kojem se objavljuje izreka presude, osiguravaju poštivanje načela. Načelo javnosti ima nadzornu, ali i preventivnu funkciju za rad sudova. Doktrina tako razlikuje stranačku javnost, interesnu javnost i opću ili pučku javnost. Pučka ili opća javnost se može isključiti, kada zakon to izrijeком dopušta u statusnim stvarima fizičkih osoba te kada zakon takvo ovlaštenje da sudu, a sud utvrdi da postoje opravdani razlozi za isključenje. Isključenje javnosti nikako ne može biti određeno za objavu odluke. Iako isključenje javnosti ne obuhvaća stranke, njihove zastupnike i umješake, pojedine radnje suda odvijaju se bez prisutnosti stranačke javnosti. Isto tako, opća, stranačka i interesna javnost je isključena u postupcima u povodu devolutivnih pravnih lijekova, no i tu bi stranke i druge osobe koje dokažu pravni interes, mogle dobiti uvid u pojedine radnje.⁹⁸ Pri svakom isključenju javnosti se treba voditi načelom razmjernosti, a ako bi javnost bila isključena protivno zakonu, to bi predstavljalo apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka. U svim ostalim slučajevima isključenja javnosti s nekog drugog ročišta ili nezakonitog odbijanja isključenja, radi se o relativno bitnoj povredi.⁹⁹ Vrhovni sud je utvrdio relativnu povredu kada nižestupanjski sudovi nisu ocijenili žalbene razloge na doneseno rješenje o isključenju javnosti. Prvostupanjskim rješenjem isključena je javnost s glavne rasprave, a sukladno čl. 309. st. 2. i čl. 378. st. 2. ZPP-a¹⁰⁰, takvo rješenje tužitelj je pobijao žalbom protiv presude. U žalbi je, između ostalog, isticao povredu odredaba parničnog postupka predviđenu čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a, no drugostupanjski sud je žalbu odbacio kao nedopuštenu. U povodu tužiteljeve revizije Vrhovni sud je zaključio da je nižestupanjski sud pogriješio kada je tužiteljev podnesak tumačio kao dva odvojena pravna lijeka te zbog toga nije

⁹⁷ Čl. 4. ZPP-a.

⁹⁸ Dika, Mihajlo, *Načelo javnosti u parničnom postupku - prilog pokušajima opravdanja i reafirmacije instituta*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 29, br. 1, 2008., str. 2.

⁹⁹ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 198.

¹⁰⁰ „Protiv rješenja o isključenju javnosti nije dopuštena posebna žalba.“

„Ako ovaj zakon izričito određuje da posebna žalba nije dopuštena, rješenje prvostupanjskog suda može se pobijati samo u žalbi protiv konačne odluke.“

ocijenio žalbene razloge izjavljene zbog povrede odredaba o zakonitom isključenju javnosti, nego je žalbu protiv rješenja odbacio kao nedopuštenu. Takav podnesak treba tumačiti kao žalbu protiv presude, a kojom se pobija i rješenje o isključenju javnosti. Zbog toga je učinjena relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka. Drugostupanjski sud, naime, nije ocijenio sve žalbene navode tužitelja koji su bili od odlučnog značaja, a što je moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Predmet je vraćen na ponovni postupak u kojem će se ispitati i povreda odredaba o zakonitom isključenju javnosti.¹⁰¹

2.10. Nedostatci u presudi

Prema ZPP-u iz 1976. bitna povreda je uvijek postojala kada presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, ako je izreka presude nerazumljiva ili proturječi sama sebi ili razlozima presude, odnosno ako presuda nema uopće razloga, ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama, ili su ti razlozi nejasni ili proturječni, ili ako o odlučnim činjenicama postoji proturječnost između onoga što se u razlozima presude navodi o sadržaju isprava ili zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava ili zapisnika.¹⁰² Visoki trgovački sud smatrao je kako je u predmetu iz 2009. činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno te da presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, odnosno da nema razloge o odlučnim činjenicama. Naime, sud je odbio tužbeni zahtjev radi isplate potraživanja isporučenog, a neplaćenog građevinskog materijala prema sklopljenom ugovoru o kupoprodaji između stranaka. Takvu odluku sud je temeljio, između ostalog, na nalazu i mišljenju vještaka prema kojem tužitelj nije dostavio potrebnu dokumentaciju iz koje bi proizlazila osnovanost njegova zahtjeva. Protiv presude tužitelj je izjavio žalbu pozivajući se na povredu po čl. 354. st. 2. toč. 11. ZPP-a, a koju je Visoki trgovački sud ocijenio osnovanom. Žalitelj je u pravu s tvrdnjama kako je podneskom dostavio zatraženu dokumentaciju i potrebne račune i otpremnice jer da ona prileži spisu, a koju je prvostupanjski sud propustio ocijeniti. Zbog povrede je predmet vraćen na ponovno suđenje.¹⁰³

Isto tako, žalitelj je navodio kako u prvostupanjskoj presudi nema razloga o odlučnim činjenicama, zbog čega presudu treba ukinuti. Smatrao je kako sud nije uzeo u obzir njegov

¹⁰¹ VSRH, Revr 885/2017-2 od 10. srpnja 2018.

¹⁰² ZPP, *op. cit.* (bilj. 7.)

¹⁰³ Visoki trgovački sud RH, Pž 1392/06-3 od 17. veljače 2009.

prigovor zastare i pasivne legitimacije, ali i prigovor na nalaz i mišljenje vještaka te da u presudi nema razloga zbog kojih je sud prihvatio nalaz i mišljenje. Žalbeni sud je žalbene navode utvrdio kao osnovane. Podnositelj je u pravu kada tvrdi da u presudi nema razloga o odlučnim činjenicama, čime je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 11. ZPP-a.¹⁰⁴

Navedena povreda je nekoliko puta izmijenjena. Prvi put 2019. kada je ukinut dio odredbe koji je predviđao da povreda postoji ako presuda nema razloga, odnosno ako nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama ili su nejasni i proturječni.¹⁰⁵ Prethodno navedena odluka i mnoge slične, svakako produbljuju dilemu takve novele zakona. Prema Vučkoviću¹⁰⁶ ne radi se o nevažnoj izmjeni odredbe radi gramatičkog uljepšavanja teksta, već o izmjeni koja ostavlja velike posljedice na provođenje parničnog postupka. Ukidanje dijela odredbe da povreda postoji ako u presudi uopće nema razloga o odlučnim činjenicama, neće proizvesti negativne posljedice. To je tako jer bi u tom slučaju svakako izreka presude bila suprotna obrazloženju, što je obuhvaćeno povredom. Međutim, veći problem bi moglo izazvati brisanje dijela odredbe o „nejasnim i proturječnim razlozima“. Takvi razlozi su vrlo često uzrok postajanja bitne povrede te nije dovoljno navesti da povreda postoji ako su razlozi u presudi o sadržaju isprava, zapisnika o iskazima, proturječni samim tim ispravama i zapisnicima. Navedeno je tako jer se time ne iscrpljuje proturječnost razloga obzirom na to da postoje razlozi i o drugim činjenicama i dokazima o kojima sud odlučuje. Drugi put je navedena povreda novelirana 2022.¹⁰⁷ zbog mogućnosti korištenja tonskih snimaka te moguće povrede ako bi razlozi presude o sadržaju tonskih snimki bili proturječni samim snimkama.

I u godinama prije izmjena primjena i prepoznavanje navedene povrede u praksi je izazivala razne dileme. U praksi hrvatskih sudova postoji velik broj odluka u kojima je utvrđena navedena povreda, što zbog činjenice da na nju drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti, što zbog različitosti tumačenja zakonske odredbe. Zbog takve povrede predlagateljica je izjavila reviziju, u kojoj je isticala da nižestupanjske presude ne sadrže razloge o odlučnim činjenicama. Parnični postupak pokrenut je protiv osiguravajućeg društva vozača kombija koji je naletio na predlagateljicu dok je ona prelazila cestu, a zbog čega je zadobila tjelesne ozljede.

¹⁰⁴ Visoki trgovački sud RH, Pž 7368/04-3 od 20. veljače 2006.

¹⁰⁵ ZPP ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19.).

¹⁰⁶ Vučković, Vladimir, *Kritički osvrt na bitnu povredu parničnog postupka - nedostaci presude zbog kojih se ona ne može ispitati*, Informator, 2020.

¹⁰⁷ ZPP, *op. cit.* (bilj. 2.)

Vrhovni sud je ocijenio da su nižestupanjski sudovi pogriješili kada u presudama nisu ocijenili činjenicu položaja vozača u kabini vozila. Naime, položaj vozača kombija je viši od položaja vozača drugih vozila koja su pravovremeno uočila predlagateljicu na cesti, zbog čega je on lakše mogao uočiti predlagateljicu i izbjeći nalet. Takva činjenica od odlučnog je značaja za ocjenu je li vozač mogao predvidjeti da će predlagateljica nastaviti prelaziti cestu te je u presudama trebalo navesti razloge o toj činjenici i u kontekstu ostalih utvrđenja ocijeniti njezin značaj. Takav propust nižestupanjskih sudova predstavlja bitnu povredu koja se u reviziji navodi.¹⁰⁸

Dika¹⁰⁹ razmatra različite stavove koji postoje u primjeni navedene povrede. Tako bi značenje povrede mogao imati svaki nedostatak presude zbog kojeg se posljedično presuda ne bi mogla ispitati. Također, postoje tendencije koje povredu svode na nedostatke taksativno navedene zakonskom odredbom. Isto tako, sporno je definirati pojam nedostatka, odnosno treba li nedostatak gledati obzirom na cjelokupno provedeni postupak ili samo obzirom na konkretnu odluku. Zaključuje da nedostatak, odnosno povreda, po prirodi same zakonske odredbe, postoji i kada presuda nema propisani sadržaj; uvod, izreku i obrazloženje.

Povreda je svakako postojala u postupku pokrenutom radi ocjene nedopuštenosti izvanrednog otkaza ugovora o radu u kojem je tuženik izjavio reviziju. U reviziji navodi kako je drugostupanjski sud propustio utvrditi da je izreka prvostupanjske presude proturječna sama sebi i razlozima presude. Također, navodi da je protivna rezultatima provedenih dokaza i utvrđenog činjeničnog stanja, odnosno da postoji proturječnost između onoga što se u razlozima presude navodi sa sadržajem priloženih isprava, sadržaja zapisnika o iskazima, itd. Isto tako, navodi da je prvostupanjski sud propustio utvrditi sve bitne i nesporne činjenice odnosno ukupno ponašanje tužitelja i njegov odnos prema radu i poslodavcu, a ta je ocjena preduvjet za donošenje zakonite odluke. U povodu revizije Vrhovni sud je utvrdio da nisu točni navodi revidenta te da ne postoji proturječnost zbog koje bi došlo do povrede. Što se tiče prigovora o propustu ocjene bitnih činjenica, oni u svojoj biti predstavljaju prigovore pravilnosti i potpunosti utvrđenog činjeničnog stanja, što ne može biti predmetom revizije.¹¹⁰

Kao što je navedeno, povreda svakako postoji kada je izreka presude nerazumljiva. Zbog toga je podnositelj izjavio žalbu, tražeći da se presuda ukine, a predmet vrati na ponovni

¹⁰⁸ VSRH, Rev 806/2005-2 od 14. veljače 2007.

¹⁰⁹ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 161-165.

¹¹⁰ VSRH, Revr 1327/2013-3 od 25. veljače 2015.

postupak. Tuženiku je, naime, naloženo da plati tužitelju iznos od 50.054,88 kn te je u tom dijelu žalba odbijena, ali u presudi je naznačen tijek kamata s početkom od određenog datuma, a nije naznačeno do kada zakonske zatezne kamate tek. Sud je utvrdio kako je izreka presude nerazumljiva u dijelu u kojem se određuje tijek zakonskih zateznih kamata na dosuđeni iznos te se zbog toga presuda ne može ispitati, što predstavlja povredu odredaba parničnog postupka te je žalbu tuženika uvažio.¹¹¹

U postupku pokrenutom po platnom nalogu radi isplate novčanog iznosa, sud je u jednom dijelu održao platni nalog na snazi, a u drugom ga ukinuo. Na takvu odluku tužitelj je izjavio žalbu. Sporna je činjenica da je sud po računu broj 5118, odnosno utuženom iznosu od 43.370,14 kn, dosudio 6.954,00 kn, uz navođenje da se taj račun odnosi na isporuku 8.491 litru sokova. Na tu okolnost žalitelj upućuje u žalbi navodeći da je sud pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje glede potraživanja po računu broj 5118 jer da se taj račun odnosi na drugu robu. Za sporne sokove tužitelj je izdao račun broj 104 koji je tijekom postupka i priložio u spis. Zbog toga je žalbeni sud utvrdio da su razlozi presuđenja u odnosu na utuženi račun broj 5118 u proturječnosti sa sadržajem isprava u spisu. Pregledom spornog računa zaključuje da je njegov sadržaj drugačiji od onoga što se navodi u obrazloženju pobijane presude. Također, sud smatra da je osim nerazumljivosti razloga i izreka presude nerazumljiva. Izreka presude sadrži odluku o održavanju na snazi odnosno ukidanju platnog naloga, a da se pri tome ne navodi o kojem je platnom nalogu riječ, koji sud ga je donio, kada i pod kojim brojem. Zbog svega, sud je utvrdio apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka te je predmet vratio na ponovno suđenje.¹¹²

2.11. Prekoračenje tužbenog zahtjeva

Sud je ovlašten odlučivati samo u granicama zahtjeva koji je stavljen u postupku.¹¹³ Tužbeni zahtjev mora biti konkretan i precizno određen u pogledu stranaka i u pogledu predmeta spora.¹¹⁴ Navedeno znači da predmet spora dispozitivno određuje stranka postavljajući tužbeni zahtjev, a sud je ograničen tako što ne smije odlučivati o nečemu što

¹¹¹ Visoki trgovački sud RH, Pž 6220/05-4 od 18. lipnja 2008.

¹¹² Visoki trgovački sud RH, Pž 4406/04-3 od 17. listopada 2006.

¹¹³ Čl. 2. st.1. ZPP-a.

¹¹⁴ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 410.

stranka nije tražila niti smije dosuditi više od onoga što je stranka tražila. Vrhovni sud je tako utvrdio reviziju kao djelomično osnovanu zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka koja se odnosi na prekoračenje tužbenog zahtjeva. Parnični postupak pokrenut je radi utvrđenja nedopuštenosti odluke o otkazu. Tužiteljica je bila njegovateljica u domu za starije i nemoćne osobe. Tužbenim zahtjevom, tražila je, između ostalog, povratak u radni odnos i priznavanje svih prava iz radnog odnosa retroaktivno. Potraživala je i isplatu razlike plaće koja joj pripada po kolektivnom ugovoru, dodatke na plaću za radni staž, rad noću, nedjeljom i blagdanom i za prekovremeni rad, a koji joj nisu isplaćeni. Njezin zahtjev je odbijen, a drugostupanjskom presudom potvrđena je prvostupanjska, zbog čega je izjavila reviziju. Nižestupanjski sudovi su pogriješili kada nisu ocijenili činjenicu da je tužiteljica podneskom, tijekom postupka, povukla dio tužbe koji se odnosi na traženu razliku plaće i dodatke na plaću. Kada su sudovi odbili zahtjev tužiteljice u tom dijelu, prekoračili su tužbeni zahtjev i učinili povredu na koju se tužiteljica poziva.¹¹⁵

Kada tužitelj postavi tužbeni zahtjev u kojem nije konkretno navedeno što se traži, sud mora pozvati tužitelja da ispravi tužbu, prije nego što može meritorno odlučiti o zahtjevu.¹¹⁶ Ipak, važno je istaknuti da pravilo o granicama tužbenog zahtjeva poznaje određene izuzetke, primjerice kada žalbeni sud odlučuje o žalbi, na neke razloge za žalbu će paziti bez obzira što se stranka na njih nije pozvala. U svim ostalim slučajevima, kada zakon ne dopušta izuzetke, postojat će bitna povreda odredaba postupka, koja je među taksativno navedene bitne povrede uvedena novelom ZPP-a 2003.¹¹⁷ Kada sud utvrdi da je odlukom prekoračen zahtjev, taj dio presude će ukinuti ili preinačiti bez obzira što je odluka u suštini pravilna.¹¹⁸

Zbog dijela presude koji sadrži odluku o parničnim troškovima, žalitelj je izjavio žalbu pozivajući se na prekoračenje tužbenog zahtjeva. Naime, prvostupanjski sud je u točki II. izreke presude naložio žalitelju da tužitelju nadoknadi parnični trošak u iznosu od 1.980,00 kn u roku od osam dana. Dosuđeni iznos odnosio se na trošak podneska od 18. travnja 2004., trošak pristupa ročištima za glavnu raspravu 23. siječnja 2004. i 23. lipnja 2004., ročištu 22. listopada 2002. i ročištu 30. listopada 2003. Međutim, sud je pogrešno tužitelju dosudio trošak sastava podneska od 18. travnja 2004. u iznosu od 400,00 kn jer on ne prileži spisu, a tužitelj naknadu za taj podnesak nije ni tražio. U dijelu u kojem je žalitelju naloženo platiti tužitelju iznos od

¹¹⁵ VSRH, Revr 688/2008-2 od 22. siječnja 2009.

¹¹⁶ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 395.

¹¹⁷ ZPP, *op. cit.* (bilj. 33.).

¹¹⁸ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 698.

488,00 kn (400,00 kn i 88,00 kn PDV-a), drugostupanjski sud je žalbu uvažio i ukinuo presudu.¹¹⁹

Povredu zbog prekoračenja tužbenog zahtjeva utvrdio je i Visoki trgovački sud. Naime, trgovački sud je utvrdio kao osnovanu tražbinu tužitelja u iznosu od 2.380,00 kn, dok je preostali iznos od 31.079,30 kn odbio kao neosnovan. Tužitelj je protiv presude izjavio žalbu zbog prekoračenja tužbenog zahtjeva. U žalbi se pozivao na podnesak od 11. listopada 2005. kojim je smanjio tužbeni zahtjev s iznosa 33.459,30 kn na iznos od 2.380,00 kn, pridržavajući si pravo da ga eventualno poveća na iznos kamata koje bi u dopuni vještačenja utvrdio vještak. Smanjenje tužbenog zahtjeva ima značaj djelomičnog povlačenja tužbe, a s obzirom na to da sud nije pozvao vještaka na dopunu vještačenja, tužbeni zahtjev je ostao preciziran u utvrđenom iznosu. Zbog toga je drugostupanjski sud zaključio da je prvostupanjskom presudom prekoračen tužbeni zahtjev jer je sud odlučivao o tužbenom zahtjevu koji nije stavljen u postupku.¹²⁰

U nešto novijoj odluci Visokog trgovačkog suda odlučeno je da u postupku nije došlo do navedene povrede. Trgovački sud donio je presudu kojom je utvrđeno da ugovori o darovanju nekretnina prvotuženika i drugotuženika gube učinak prema tužitelju, radi namirenja tražbine tužitelja prema prvotuženiku u iznosu od 1.000.000,00 kn uvećanu za zakonsku zateznu kamatu. Protiv presude žalbu su uložili tuženici zbog bitne povrede odredaba o prekoračenju tužbenog zahtjeva u pogledu određenja kamatne stope. Tužitelj je tužbenim zahtjevom uz glavnicu tražio isplatu zatezne kamate po stopi koja se određuje za svako polugodište uvećanjem eskontne stope Hrvatske narodne banke koja je vrijedila zadnjeg dana polugodišta koje je prethodilo tekućem polugodištu za pet postotnih poena. Tuženici smatraju da je sud prekoračio tužbeni zahtjev jer je dosudio za pojedina razdoblja zateznu kamatu po stopi od 14%, 12%, 8,14%, 8,05%, 7,88% i 4,68%. Također, presudom je odredio da se u slučaju promjene stope zatezne kamate, zatezna kamata obračunava po stopi određenoj za svako polugodište uvećanjem prosječne kamatne stope na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima izračunate za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu za tri postotna poena. Žalbeni sud je utvrdio da takvim preciziranjem kamatne stope nije učinjena povreda. Tužitelj je potraživao isplatu zakonskih

¹¹⁹ Visoki trgovački sud RH, Pž 6131/04-3 od 20. lipnja 2007.

¹²⁰ Visoki trgovački sud RH, Pž 7935/05-3 od 2. siječnja 2006.

zateznih kamata, a sud prvog stupnja je u izreci precizno naveo koliko točno iznosi stopa zateznih kamata sukladno promjenama zakonskih propisa.¹²¹

2.12. Nepravodobno podnesena tužba

Rokovi koji su posebnim zakonima predviđeni za podnošenje tužbe nazivaju se materijalnopравnim prekluzivnim rokovima. Rok za traženje pravne zaštite je predviđen materijalnim propisom, no kada je propisano da se tužba može podnijeti u određenom roku, to tada predstavlja procesnopravni institut.¹²² Odredbe zakona temeljito uređuju rokove, njihovo računanje i mogućnosti otklanjanja posljedica propuštanja roka, kroz primjerice institut povrata u prijašnje stanje.¹²³ Rok za podnošenje tužbe se smatra prekluzivnim rokom, zbog čega nije moguće tražiti povrat u prijašnje stanje, međutim postoje različita stajališta o tome. Prema Babiću i Kunštek¹²⁴, Vrhovni sud je 1995. zauzeo stajalište da se i zbog propuštanja roka za podnošenje tužbe, navedeni institut može koristiti.

Mnogi propisi predviđaju rok za podnošenje tužbe, kao što je to u radnim sporovima, kod traženja posjedovne zaštite, kod sklapanja glavnog ugovora, kod podnošenja tužbe u sporovima trgovačkih društava i sl.¹²⁵ Propuštanje takvog roka predstavlja negativnu procesnu pretpostavku, odnosno zapreku za vođenje parničnog postupka. Već u prvom stadiju postupka, prilikom prethodnog ispitivanja tužbe, sud ispituje je li tužba pravovremeno podnesena te ako nije donosi rješenje kojim tužbu odbacuje.¹²⁶ Dakle, ako sud odluči u povodu nepravodobno podnesene tužbe postojat će bitna povreda odredaba parničnog postupka.¹²⁷

O nepravodobno podnesenoj tužbi odlučivao je i Vrhovni sud. Tužbeni zahtjev je bio podnesen radi utvrđenja nezakonitosti rješenja o prestanku radnog odnosa tužitelja kod tuženika. Nižestupanjski sudovi su odbili tužbeni zahtjev zbog nepravodobno podnesene tužbe.

¹²¹ Visoki trgovački sud RH, Pž 4689/2017-4 od 12. veljače 2020.

¹²² Babić, Marko; Kunštek, Eduard, *Rok za pokretanje postupka – prijedlog o njegovu računanju*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, 2015., str. 427.

¹²³ Čl. 117. st. 1. ZPP-a

„Ako stranka propusti ročište ili rok za poduzimanje kakve radnje u postupku i zbog toga izgubi pravo na poduzimanje te radnje, sud će toj stranci na njezin prijedlog dopustiti da naknadno obavi tu radnju, ako ocijeni da postoje opravdani razlozi za propuštanje“.

¹²⁴ Babić i Kunštek, *op. cit.* (bilj. 122).

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Čl. 282. st. 1. ZPP-a.

¹²⁷ Čl. 354. st. 2. toč. 13. ZPP-a.

Sporan je bio trenutak prestanka radnog odnosa jer je tuženik rješenje o prestanku radnog odnosa donio u listopadu 1991., a tužitelj je to rješenje primio preko punomoćnika u ožujku 2011. kada je i podnio tužbu. Sudovi su kao relevantnu smatrali činjenicu da je tužitelj sklapanjem novom radnog odnosa u travnju 1997. godine svakako morao znati za prestanak prošlog radnog odnosa. Na temelju toga presudom su odbili tužbeni zahtjev, zbog čega je tužitelj izjavio reviziju, pozivajući se na bitnu povredu odredaba parničnog postupka tražeći da se predmet vrati prvostupanjskom sudu na rješavanje. Vrhovni sud je reviziju utvrdio kao osnovanu te je zaključio da su nižestupanjski sudovi počinili bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Međutim, povredu su počinili jer su meritorno odlučivali u povodu nepravodobno podnesene tužbe te su je zbog toga trebali odbaciti, a ne vratiti na ponovno odlučivanje.¹²⁸

Radni sporovi su posebno zanimljivi u okviru ove povrede jer Zakon o radu¹²⁹ predviđa rok za podnošenje tužbe radnika sudu. U postupku pokrenutom radi utvrđenja nezakonitosti odluke o poslovno uvjetovanom otkazu, prvostupanjski sud je presudom prihvatio tužbeni zahtjev. Drugostupanjski sud je u povodu tuženikove žalbe zauzeo suprotno mišljenje te je tužbu odbacio zbog nepravovremenosti. Spor an je bio trenutak podnošenja tužbe. Prvostupanjski sud je smatrao kako je tužitelj odluku tuženika o zahtjevu za zaštitu prava zaprimio 22. ožujka 2011. te je tužbu predao na poštu 5. travnja 2011. Tužba je na sud zaprimljena 13. travnja 2011. bez broja preporučene pošiljke, pri čemu kuverta nije priložena u spis, a poštanski se ured nije mogao očitovati je li tužba predana kao preporučena ili obična pošiljka. Prvostupanjski sud je u takvoj situaciji primijenio pravno shvaćanje Vrhovnog suda¹³⁰, da kada nije moguće sa sigurnošću utvrditi je li žalba predana pošti kao obična ili preporučena pošiljka, treba uzeti da je upućena kao preporučena pošiljka. Stoga je zaključio da je tužba podnesena u prekluzivnom roku od 15 dana kako to predviđa čl. 133. ZOR-a.¹³¹ Drugostupanjski sud je smatrao kako je tužba podnesena 13. travnja 2011. običnom pošiljkom te je tužbu odbacio. Protiv presude je tužitelj izjavio reviziju koju je Vrhovni sud prihvatio. Složio se s pravnim stajalištem prvostupanjskog suda te je zaključio da je drugostupanjski sud

¹²⁸ VSRH, Revr 1207/2015-2 od 25. svibnja 2016.

¹²⁹ Zakon o radu ("Narodne novine" br. 93/14., 127/17., 98/19., 151/22., dalje u tekstu ZOR).

¹³⁰ VSRH., II Rev 79/84 od 13. studenoga 1985. – PSP 29/137. iz VSRH, Revr 297/2014-2 od 8. siječnja 2015.

¹³¹ Čl. 133. st. 1. i 2. ZOR-a

„Radnik koji smatra da mu je poslodavac povrijedio neko pravo iz radnog odnosa može u roku od petnaest dana od dostave odluke kojom je povrijeđeno njegovo pravo, odnosno od saznanja za povredu prava zahtijevati od poslodavca ostvarenje toga prava“.

„Ako poslodavac u roku od petnaest dana od dostave zahtjeva radnika iz stavka 1. ovoga članka ne udovolji tom zahtjevu, radnik može u daljnjem roku od petnaest dana zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom“.

odlukom o odbačaju tužbe počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka koja je utjecala na donošenje zakonite i pravilne odluke.¹³²

Isto tako, sud je odbacio tužbu kao nepravovremenu jer je tužitelj propustio podnijeti tužbu u roku od 15 dana od odluke odnosno isteka roka za odlučivanje o zahtjevu za zaštitu prava, u skladu sa ZOR-om. Nakon izjavljene žalbe, tužitelj je podnio i reviziju osporavajući dan početka računanja roka. Tužitelj je zahtjev za zaštitu prava uputio tuženiku preporučenom pošiljkom 7. rujna 2011., zahtjev za zaštitu prava tuženik je primio 8. rujna 2011., a tužitelj je sudsku zaštitu zatražio podnošenjem tužbe sudu 10. listopada 2011. Tužitelj smatra da se rok trebao računati od primitka zahtjeva od strane tuženika, a ne od dana predaje zahtjeva pošti. Vrhovni sud je reviziju odbio te je utvrdio kako je rok od 15 dana za odgovor na zahtjev za zaštitu prava počeo teći prvog idućeg dana nakon predaje pošti, tj. 8. rujna 2011. i istekao je 22. rujna 2011., a daljnji rok od 15 dana za traženje sudske zaštite počeo je teći također idućeg dana, tj. 23. rujna 2011. i istekao je 7. listopada 2011. Tužba je odbačena.¹³³

Prekluzivne rokove za podnošenje tužbe, ZPP je još više „postrožio“ 2011. kada je propuštanje takvog roka predvidio kao apsolutno bitnu povredu. To je bio i razlog velikog broja odluka redovnih sudova Republike Hrvatske, nakon te godine, u kojima se odlučivalo o pravodobnosti tužbe.¹³⁴

2.13. Neprovođenje postupka mirnog rješenja sporova

Zakon predviđa povredu odredaba postupka kada prije podnošenja tužbe nije proveden zakonom predviđeni postupak mirnog ili drukčijeg ostvarivanja prava, a zbog toga je tužbu trebalo odbaciti.¹³⁵ Zapravo se radi o vrlo sličnim procesnim pretpostavkama, odnosno zaprekama za vođenje parničnog postupka, a obje su uvedene među bitne povrede izmjenom zakona 2011. godine.¹³⁶ Kao i rok, zakon ponekad predviđa ispunjenje takva posebnog uvjeta prije podnošenja tužbe. Jasno je da je cilj uvođenja takve odredbe poticanje na sporazumno

¹³² VSRH, Revr 297/2014-2 od 8. siječnja 2015.

¹³³ VSRH, Revr 1088/2014-2 od 19. svibnja 2015.

¹³⁴ ZPP (Službeni list SFRJ br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011.).

¹³⁵ ZPP, *op. cit.* (bilj. 2.).

¹³⁶ ZPP, *op. cit.* (bilj. 134.).

rješavanje sporova koje će dovesti do mirnog okončanja spora, većeg zadovoljstva stranka i manjeg opterećenja sudstva.

Poticajna uloga odredbe posebno je vidljiva u okvirima radnog prava. Radnik svoje pravo mora pokušati ostvariti mirnim obraćanjem poslodavcu, inače ne postoji pretpostavka za podnošenje tužbe te ju sud može odbaciti već prilikom prethodnog ispitivanja tužbe.¹³⁷ Samo u određenim slučajevima radnik će moći podnijeti tužbu bez udovoljavanja takvu zahtjevu, primjerice kada potražuje naknadu štete ili isplatu nekog novčanog iznosa.¹³⁸ Osim u individualnim radnim sporovima, zakon predviđa obvezu provođenja postupka mirenja i u kolektivnim radnim sporovima koji bi mogli dovesti do štrajka ili drugog oblika industrijske akcije ako stranke nisu ugovorile neki drugi način rješenja spora.¹³⁹

Obveza tužitelja na provođenje medijacije može biti propisana i drugim izvorima prava. Kolektivnim ugovorom bio je predviđen postupak mirnog rješenja spora tako da je radnik mogao zahtijevati mirenje pred mirovnim vijećem u roku 15 dana nakon bezuspješnog obraćanja poslodavcu, odnosno ako mirenje ne uspije mogao bi u dodatnom roku od 15 dana zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred žalbenim vijećem koje je dužno donijeti odluku u roku 30 dana. Postupak pred žalbenim vijećem je tako preduvjet za pokretanje postupka pred sudom. U predmetnom postupku je utvrđeno da je tužitelj zaprimio odluku o otkazu 26. lipnja 2003., tuženiku se obratio sa zahtjevom za zaštitu prava 10. srpnja 2003., a 26. srpnja 2003. obratio se mirovnom vijeću tuženika sa zahtjevom za postupkom mirenja. Nastavno, 12. kolovoza 2003. podnio je zahtjev za provedbu postupka pred žalbenim vijećem te je 3. rujna 2003. primio obavijest mirovnog vijeća da se mirenje ne može provesti. Tužitelj je podnio tužbu koju je prvostupanjski sud odbacio jer nije podnesena u propisanom roku od okončanja postupka mirenja sukladno čl. 133. st. 4. ZOR-a.¹⁴⁰ Sud je smatrao da je rok od 15 dana za podnošenje tužbe počeo teći od dana tužiteljeva primitka obavijesti da se mirenje ne može provesti, a ne nakon isteka roka od 30 dana od dana kad je tužitelj podnio zahtjev za pokretanje postupka pred žalbenim vijećem. Također, sud je smatrao da je obraćanje žalbenom vijeću preuranjeno te da je tužitelj morao čekati odluku mirovnog vijeća. Nakon provedenog žalbenog postupka, tužitelj je izjavio reviziju koju je Vrhovni sud utvrdio kao osnovanu. S obzirom na to da žalbeno vijeće nije donijelo odluku, treba smatrati da je postupak mirenja okončan po

¹³⁷ ZOR, *op. cit.* (bilj. 131.).

¹³⁸ Čl. 133. st. 3. ZPP-a.

¹³⁹ Čl. 206. st. 1. ZOR-a.

¹⁴⁰ „Ako je zakonom, drugim propisom, kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu predviđen postupak mirnoga rješavanja nastalog spora, rok od petnaest dana za podnošenje tužbe sudu teče od dana okončanja toga postupka“.

proteku roka od 30 dana od dana pokretanja postupka pred žalbenim vijećem. Zbog toga je Vrhovni sud utvrdio da nije bilo razloga za odbacivanje tužbe.¹⁴¹

Važno je spomenuti i postupak mirnog rješenja spora, koji zakon predviđa kao obavezan, kada se tuži Republika Hrvatska. Zahtjev za mirno rješenje spora podnosi se državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno za zastupanje na sudu pred kojim osoba namjerava podnijeti tužbu. Pretpostavka neće biti ispunjena ako je zahtjev upućen, primjerice agenciji, ministarstvu ili drugom tijelu RH. Navedena obveza isključena je u slučajevima u kojima je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe. Zahtjev za mirno rješenje spora mora sadržavati sve ono što mora sadržavati tužba.¹⁴²

3. Relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka

Povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u tijeku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Takve povrede koje ZPP predviđa u čl. 354. st. 1. nazivaju se i relativno bitnim povredama. Prilikom pozivanja na takvu povredu, potrebno je učiniti vjerojatnim uzročno-posljedičnu vezu između povrede i nepravilnosti odnosno nezakovitosti presude. Zbog toga relativno bitne povrede nije moguće taksativno popisati, već je njihov broj neograničen. Isto tako, povreda stječe svojstvo relativno bitne tek kada se učini vjerojatnim nastanak spomenute pravne posljedice, dok za apsolutno bitne povrede zakon presumira takvu pravnu posljedicu.¹⁴³

Postojanje relativno bitne povrede utvrđeno je u parničnom postupku pokrenutom radi naknade štete nastale u požaru na tužiteljevoj kući. Nižestupanjski sudovi odbili su tužbu uz obrazloženje da nije moguće utvrditi odgovornost HEP-a za požar te da iz provedenih vještačenja ne proizlazi da je uzrok požara vanjski priključak ili bilo kakva nepravilna radnja tuženika, na koju se tužitelj pozivao. Vrhovni sud je u povodu ovog predmeta još ranije ukinuo odluku i naložio prvostupanjskom sudu da zatraži od ovlaštenog vještaka mišljenje o mogućim uzrocima požara i mogućem preopterećenju mreže. Prvostupanjski sud nije postupio po uputi

¹⁴¹ VSRH, Revr 370/2008-2 od 17.9.2008.

¹⁴² Nakić, Jakob, *Određena sporna pitanja u vezi s člankom 186.a zakona o parničnom postupku (u teoriji i praksi)*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 37, br. 3, str. 1304.

¹⁴³ Triva i Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 684-687.

iz rješenja jer se vještak u svom nalazu uopće nije izjasnio o takvim spornim okolnostima, pa ih ni sud nije mogao valjano raspraviti. Vrhovni sud je utvrdio da je prvostupanjski sud učinio relativno bitnu povredu kada nije postupio po prethodnom rješenju, a drugostupanjski sud kada se u povodu žalbe nije očitovao o takvoj okolnosti.¹⁴⁴

Prepoznavanje relativno bitnih povreda u postupku može biti teško, pogotovo jer propust u jednom postupku može imati značenje relativno bitne povrede, dok u drugom postupku to uopće neće biti povreda. Isto tako, relativno bitne povrede, kao i apsolutno bitne povrede, mogu koincidirati sa greškama u suđenju, odnosno s pogrešnom primjenom materijalnog prava¹⁴⁵ i/ili s nepotpuno utvrđenim činjeničnim stanjem.¹⁴⁶ Primjerice, kada bi sud pogrešno smatrao da su stranke dužne dokazati sadržaj stranog prava, umjesto da primijeni načelo *iura novit curia*¹⁴⁷, to bi imalo značenje relativno bitne povrede, ali one koja je dovela do pogrešne primjene materijalnog prava. Isto tako, postoji relativno bitna povreda kad sud ne utvrdi neku činjenicu ili ne izvede neki dokaz, a to je dužan po službenoj dužnosti.¹⁴⁸

S druge strane, Vrhovni sud je utvrdio da relativno bitna povreda ne postoji ako je sud donio rješenje o povlačenju tužbe na temelju izjave koja nije bila dana na zapisnik kod suda, već je o takvoj sastavljena službena bilješka. U postupku pokrenutom radi poništenja ugovora o radu protiv Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, tužitelj je prije određivanja ročišta, došao na sud gdje je dao izjavu o povlačenju tužbe, a o čemu je sastavljena službena bilješka koju je on potpisao. Nakon toga je tražio opoziv povlačenja s kojim je bio odbijen, a zbog čega je izjavio žalbu, a kasnije i reviziju pozivajući se na relativno bitnu povredu u povodu odredbe čl. 123. st. 4. ZPP-a.¹⁴⁹ Vrhovni sud je utvrdio kako povreda ne postoji jer takvo postupanje nije moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne odluke suda.¹⁵⁰

Županijski sud je utvrdio da povreda postoji kada sud dopusti proširenje tužbe na novog tuženika, a tuženik za to nije dao pristanak. Naime, vještak građevinske struke je prilikom

¹⁴⁴ VSRH, Rev 289/2007-2 od 11. srpnja 2007.

¹⁴⁵ Čl. 356. ZPP-a

„Pogrešna primjena materijalnog prava postoji kad sud nije primijenio odredbu materijalnog prava koju je trebao primijeniti ili kad takvu odredbu nije pravilno primijenio“.

¹⁴⁶ Čl. 355. ZPP-a

„Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji kad je sud kakvu odlučnu činjenicu pogrešno utvrdio, odnosno kad je nije utvrdio“.

¹⁴⁷ *Lat. sud poznaje pravo.*

¹⁴⁸ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 166.

¹⁴⁹ „Zapisnik se sastavlja i o važnijim izjavama ili priopćenjima koje stranke ili drugi sudionici daju izvan ročišta. O manje važnim izjavama ili priopćenjima neće se sastavljati zapisnik, nego će se samo sastaviti službena bilješka“.

¹⁵⁰ VSRH, Revr 864/2005-2 od 22. ožujka 2006.

provođenja vještačenja zaključio kako postoji odgovornost izvođača - tuženika za nepropisno izvođenje radova kao i naručitelja radova, koji nije bio obuhvaćen tužbom. S obzirom na to da je vještak utvrdio njihovu podijeljenu odgovornost, sud je smatrao da su oni suparničari te je prihvatio prijedlog tužitelja za proširenjem tužbe. Naručitelj radova se ovakvu postupanju izričito protivio te je zbog toga izjavio žalbu. U žalbi je isticao kako postoji povreda odredaba parničnog postupka nastavno na čl. 196. ZPP-a¹⁵¹ koji pretpostavlja pristanak tuženika na naknadno zasnivanje suparničarstva. Sud je preuranjeno zauzeo stav o odgovornosti obaju tuženika te je zbog toga propustio utvrditi postojanje procesne zapreke za proširenje tužbe. Županijski sud je utvrdio da su navodi tuženika ispravni, a predmet je vratio na ponovni postupak prvostupanjskom sudu.¹⁵²

Do Novele iz 2003. kao apsolutno bitna povreda postojala je okolnost da je u donošenju presude sudjelovao sudac ili sudac porotnik koji nije sudjelovao na glavnoj raspravi. Isto je bila predviđena i povreda zbog nepravilnog sastava suda, međutim ukidanjem instituta sudaca porotnika i uvođenjem monokratskog načela suđenja, ona više nije tako značajna. Prema danas važećem zakonu te povrede mogu imati značenje relativno bitnih povreda.¹⁵³

Sukladno praksi redovnih sudova Republike Hrvatske, nije ostvarena relativno bitna povreda u postupku time što je sud odbio izvođenje dokaza kojeg je tužitelj predložio, odnosno provođenje novog vještačenja, jer ga je smatrao suvišnim i jer je dao jasne razloge zašto je prihvatio nalaz i mišljenje prethodnog vještaka.¹⁵⁴ Ne postoji povreda kada sud ne odluči o pravu na mirovinu tužiteljice kao prethodnom pitanju, a ni ne odredi prekid postupka, jer o tome postoji konačna i pravomoćna odluka upravnog tijela.¹⁵⁵ Relativno bitne povrede učinjene u prvostupanjskom postupku nije mogla isticati predlagateljica u reviziji protiv drugostupanjske odluke. Takva odluka se zbog relativno bitne povrede može pobijati samo ako je povreda počinjena u postupku pred drugostupanjskim sudom.¹⁵⁶

Relativno bitna povreda postoji u postupku pokrenutom na zahtjev tužiteljica, radi naknade nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe. Tužiteljice su potraživale svaka 70.000,00

¹⁵¹ Čl. 196. st. 2. ZPP-a

„Do zaključenja prethodnog postupka može, uz uvjete iz stavka 1. ovog članka, uz tužitelja pristupiti novi tužitelj ili tužba može biti proširena na novog tuženika s njegovim pristankom“.

¹⁵² Županijski sud u Varaždinu, GŽ 428/10-2 od 28. travnja 2010.

¹⁵³ Dika, *op. cit.* (bilj. 13.), str. 165.

¹⁵⁴ VSRH, Revt 150/2011-2 od 3. travnja 2013.

¹⁵⁵ VSRH, Rev 571/2008-2 od 17. veljače 2009.

¹⁵⁶ VSRH, Revt 102/2007-2 od 23. rujna 2009.

kn naknade štete i naknadu parničnih troškova. Tuženik je u tijeku postupka, podneskom u cijelosti priznao tužbeni zahtjev i predložio da sud donese presudu na temelju priznanja. Radilo se o nemoralnom postupku tuženika jer je priznao zahtjev tužiteljica svega 2 mjeseca nakon što je Vrhovni sud na sjednici građanskog odjela utvrdio nove "Orijentacijske kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete". Tužiteljice su nakon donošenja presude izjavile žalbu, koju je drugostupanjski sud odbio, smatrajući da ne postoji pravni interes jer da su podnositeljice u cijelosti uspjele u sporu. Na takvu odluku su izjavile reviziju u kojoj su navele da je drugostupanjski sud počinio relativno bitnu povredu kada nije ocijenio je li priznanje tužbenog zahtjeva u skladu sa pravilima javnog morala i je li se zbog toga presuda na temelju priznanja mogla donijeti. Vrhovni sud je utvrdio da povreda postoji jer sud nije primijenio odredbu čl. 3. st. 3. ZPP-a, a to je bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne odluke.¹⁵⁷ Takva odluka predstavlja dobar primjer razlikovanja apsolutno i relativno bitnih povreda, uzevši u obzir da nedopuštena raspolaganja stranaka mogu dovesti i do apsolutno bitne povrede iz čl. 354. st. 2. toč. 4. i toč. 5. ZPP-a.

4. Zaključak

Stav o postojanju bitnih povreda u postupku nije konzistentan ni jednak u praksi sudova. Tome u prilog ide činjenica da određenu povredu na jedan način tumače niži sudovi, a na drugi način Vrhovni sud. U velikom broju odluka koje su opisane u radu utvrđene su apsolutno bitne povrede zbog propusta suda koji je trebao biti prepoznat na samom početku postupka. To su svakako odluke iz kojih je vidljivo da su sudovi odlučivali u predmetima u kojima nije postojala sudska nadležnost, a nerijetko je i o povredi odredaba o stvarnoj nadležnosti odlučivao Vrhovni sud. Nakon čak dvadeset tri godine trajanja postupka Vrhovni je sud utvrdio povredu zbog sporne stranačke sposobnosti na strani tužitelja. Isto tako je u nekoliko predmeta odbacio tužbu zbog nepravodobnosti ili neprovođenja postupka mirnog rješenja spora, odnosno zbog nepostojanja procesne pretpostavke za vođenje postupka. Takva praksa sudova može biti pokazatelj (čak i kada izuzmemo faktor ljudske greške) da ne postoji jasan i jednostavan stav sudova kad su u pitanju povrede u postupku. A tome na određeni način doprinosi i zakonodavac. Zakonska odredba o postojanju povrede zbog nedostataka u presudi je svojevrsan primjer kako zakonodavac ponekad stvara razdor između onoga što propisuje i

¹⁵⁷ VSRH, Rev 299/2006-2 od 31. svibnja 2007.

onoga što propisom želi postići. Isto tako, učestala nedosljednost u definiranju povreda u sudskoj praksi može smanjiti povjerenje građana u sudstvo i pravosuđe te narušiti pravnu sigurnost. Osim toga, nerijetko dovodi i do povrede ustavnih prava i sloboda građana. Povreda prava na pravično suđenje i prava na neovisan i nepristran sud često je posljedica povreda u postupku; povrede zbog nenadležnosti i povrede prava na saslušanje. Velik broj suprotnih stajališta sudova u povodu neke povrede otežava i pravodobnu sanaciju povrede. Činjenica kasnog utvrđivanja povrede dovodi do produživanja postupka, što dodatno opterećuje sudstvo i čini ga sporijim i neefikasnijim, a narušava načelo ekonomičnosti postupanja. Zbog svega navedenog, razumijevanje instituta bitnih povreda je od velike važnosti za buduće pravnike, odvjetnike, suce. Nepravodobno prepoznavanje i nepravilno definiranje povreda u postupku ostavlja dalekosežne posljedice kako na procesno pravo i sudstvo, tako i na javno mnijenje, ali i na ono što je najvažnije, ljudska prava i slobode.

Literatura

Članci i knjige

Babić, Marko; Kunštek, Eduard, Rok za pokretanje postupka – prijemor o njegovu računanju, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, 2015.

Dika, Mihajlo, Građansko parnično pravo; Pravni lijekovi, Narodne novine, X. knjiga, 2010.

Dika, Mihajlo, Presuda na temelju priznanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No. 5-6, 2012.

Dika, Mihajlo, Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2, 2008.

Dika, Mihajlo, Načelo javnosti u parničnom postupku - prilog pokušajima opravdanja i reafirmacije instituta, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 29, br. 1, 2008.

Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku: sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, prilogima i abecednim kazalom. Organizator, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2001.

Nakić, Jakob, Određena sporna pitanja u vezi s člankom 186.a zakona o parničnom postupku (u teoriji i praksi), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 37, br. 3, 2016.

Šago, Dinka, Izuzeće sudaca u parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 3, 2022.

Šimunović, Ivan, Utjecaj dobi na poslovnu i parničnu sposobnost, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 5, 2011.

Triva S., Dika M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, VII. Izd., 2004.

Vrbljanac, Danijela, Litispending u europskome međunarodnom privatnom pravu i njezin odnos s odredbom o prorogaciji nadležnosti, Pravo i porezi, svibanj 2014.

Vučković, Vladimir, Kritički osvrt na bitnu povredu parničnog postupka - nedostaci presude zbog kojih se ona ne može ispitati, Informator, 2020.

Propisi

Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92.,

112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22.).

Zakon o trgovačkim društvima ("Narodne novine" br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 152/11. - službeni pročišćeni tekst, 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23.).

Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine" br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.).

Zakon o radu ("Narodne novine" br. 93/14., 127/17., 98/19., 151/22.).

Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 56/90., 135/97., 8/98. - službeni pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. - službeni pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. - službeni pročišćeni tekst, 76/10., 85/10. - službeni pročišćeni tekst, 5/14.).

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine - Međunarodni ugovori br. 18/97., 6/99. - proć. tekst, 8/99 - ispr., 14/02., 1/06. i 13/17.).

Sudske odluke

VSRH, Rev 1643/2011-2 od 26. ožujka 2013.

Visoki trgovački sud RH, PŽ-3631/05-5 od 2. srpnja 2008.

VSRH, Rev 2234/2016-2 od 6. veljače 2019.

VSRH, GŽ 38/2012-2 od 16. siječnja 2013.

VSRH, GŽ 1/98 od 17. veljače 1998.

VSRH, Rev 37/2005-2 od 13. listopada 2005.

Visoki trgovački sud RH, PŽ 6981/07-5 od 15. siječnja 2009.

Visoki trgovački sud RH, PŽ 7506/07-4 od 21. svibnja 2008.

Županijski sud u Rijeci, GŽ 2859/2017-2 od 19. rujna 2018.

VSRH, Revt 203/2014-2 od 18. studenog 2015.

VSRH, Rev 2368/2015-2 od 18. prosinca 2018.

Visoki trgovački sud, PŽ 11/08-4 od 12. ožujka 2008.

Visoki trgovački sud RH, Pž 783/05-3 od 25. ožujka 2008.

Visoki trgovački sud u RH, Pž 4538/04-3 od 18. travnja 2006.

VSRH, Rev x 742/2009-2 od 8. srpnja 2014.

VSRH, Rev 1545/2014-2 od 24. veljače 2015.

VSRH, Revr 1452/2010-2 od 3. studenog 2010.

VSRH, Revt 383/2014-3 od 15. studenog 2017.

VSRH, Rev x 143/2008-2 od 10. veljače 2009.

VSRH, Rev 3449/1994-2 od 5. siječnja 1995.

VSRH, Rev 1674/2011-2 od 3. lipnja 2015.

VSRH, Revr 236/2005-2 od 7. siječnja 2009.

VSRH, Revt 425/2015-2 od 4. listopada 2016.

VSRH, Revr 885/2017-2 od 10. srpnja 2018.

Visoki trgovački sud RH, Pž 1392/06-3 od 17. veljače 2009.

Visoki trgovački sud RH, Pž 7368/04-3 od 20. veljače 2006.

VSRH, Rev 806/2005-2 od 14. veljače 2007.

VSRH, Revr 1327/2013-3 od 25. veljače 2015.

Visoki trgovački sud RH, Pž 6220/05-4 od 18. lipnja 2008.

Visoki trgovački sud RH, Pž 4406/04-3 od 17. listopada 2006.

VSRH, Revr 688/2008-2 od 22. siječnja 2009.

Visoki trgovački sud RH, Pž 6131/04-3 od 20. lipnja 2007.

Visoki trgovački sud RH, Pž 7935/05-3 od 2. siječnja 2006.

Visoki trgovački sud RH, Pž 4689/2017-4 od 12. veljače 2020.

VSRH, Revr 297/2014-2 od 8. siječnja 2015.

VSRH, Revr 1088/2014-2 od 19. svibnja 2015.

VSRH, Revr 370/2008-2 od 17.9.2008.

VSRH, Rev 289/2007-2 od 11. srpnja 2007.

VSRH, Revr 864/2005-2 od 22. ožujka 2006.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 428/10-2 od 28. travnja 2010.

VSRH, Revt 150/2011-2 od 3. travnja 2013.

VSRH, Rev 571/2008-2 od 17. veljače 2009.

VSRH, Revr 1207/2015-2 od 25. svibnja 2016.

VSRH, Revt 102/2007-2 od 23. rujna 2009.

VSRH, Rev 299/2006-2 od 31. svibnja 2007.

Internetske stranice

<https://www.iusinfo.hr/>